

Den Haag sportief in beweging

Sport maakt Den Haag sterker

Lange termijn visie 2015-2030, met ambities voor 2015-2018

“Sport has the power to change the world. It has the power to inspire. It has the power to unite people in a way that little else does. Sport can awaken hope where there was previously only despair.”

Nelson Mandela

Voorwoord

Ik heb een droom. Een droom over sport in Den Haag, over sportende Hagenaars, over Den Haag als de sportstad aan zee. Sport is één van de krachtigste middelen om de samenleving te vitaliseren en verbindingen te leggen tussen groepen mensen. Sport en sportiviteit in de breedste zin van het woord bieden common grounds: het geeft individuen en groepen een gemeenschappelijke identiteit, van waaruit zij in verbinding kunnen komen met nieuwe ervaringen, andere mensen en voorheen onbereikbare omgevingen. Sport verbreedt de horizon, vanuit een positieve vibe. Sport staat voor plezier en passie, maar ook voor samenwerking en verbinding. Omdat sport breed aanspreekt en veel gedrevenheid en energie met zich meebrengt.

Mijn droom is dat alle Hagenaars sporten, jong en oud, ongeacht achtergrond, beperking of plek waar je woont. Dat sport vanzelfsprekend is voor Hagenaars zelf, maar ook dat sportinclusief denken in de Haagse samenleving breed is ingebed, omdat sport een positieve bijdrage kan leveren aan andere maatschappelijke thema's, zoals gezondheid, werkgelegenheid, economie. De jaarlijkse 070-stadsspelen zorgen voor een wijgevoel in Den Haag. Heel Den Haag staat in het teken van ontmoeting door sport en spel; als symbool om wijken, stad en sport te verbinden. Internationale sportevenementen profileren Den Haag stedelijk, nationaal en internationaal en inspireren Hagenaars om zelf te sporten.

Een nieuwe sportvisie is vind ik zo belangrijk, dat deze voor een veel langere periode zou moeten zijn dan 2018. Ik zet die stip op de horizon op pakweg 2030... Als wij als maatschappij toch bezig zijn serieus werk te maken van duurzaamheid in het gebruik van grondstoffen, energie, waarom zou dat dan niet gelden voor sportbeleid? De kracht van sport neerzetten voor de komende vijftien jaar!

Rabin Baldewsingh
wethouder Sociale Zaken, Werkgelegenheid, Wijk aanpak en Sport
juni 2015

Inleiding

Iedere Hagenaar een leven lang sportief in beweging. Dat is sinds jaren het streven van de gemeente Den Haag. Gelukkig zijn steeds meer Hagenaars de afgelopen jaren gaan sporten en bewegen. De sport in Den Haag staat er goed voor, maar het kan altijd beter en de ambities liggen hoog. We willen nog meer Hagenaars verleiden tot een actieve leefstijl: mannen en vrouwen, jong en oud, met en zonder handicap en afkomstig uit alle delen van Den Haag. Den Haag is ambitieus op het gebied van sport omdat sport Den Haag sterker maakt. Het hebben van voldoende sportieve mogelijkheden zorgt dat inwoners Den Haag ervaren als een prettige stad om te leven. Sport is één van de krachtigste middelen om de samenleving te vitaliseren en verbindingen te leggen tussen groepen mensen. Omdat sport breed aanspreekt en veel gedrevenheid en energie met zich meebrengt. Sport kent geen kleur, iedereen wordt gelijk behandeld volgens dezelfde spelregels. Den Haag streeft ernaar dat dagelijks bewegen en regelmatig sporten voor alle inwoners een vanzelfsprekendheid wordt. Met het ondersteunen van sport zorgt Den Haag dus voor een kwalitatief hoogwaardig leefklimaat met gezonde, energieke burgers.

Deze nota beschrijft hoe we de status van Den Haag, als mooie sportieve stad achter de duinen, nog verder willen uitbouwen. Daarbij nemen we de huidige stand van de Haagse sport als vertrekpunt. Wat gaat al goed en wat moet beter? Vervolgens beschrijven we onze visie op sport in en voor Den Haag. Die visie reikt verder dan de huidige collegeperiode. Het is een stip aan de horizon, bedoeld om de komende vijftien jaar continuïteit te bieden en ervoor te zorgen dat kansrijke initiatieven ook daadwerkelijk tot wasdom kunnen komen. In deze lange termijnvisie houden we rekening met de maatschappelijke ontwikkelingen en uitdagingen die mede bepalen welke effecten ons sportbeleid heeft op de stad en haar inwoners. Elke vier jaar stellen we met deze visie als vergezicht de concrete ambities en actiepunten bij. In onze ambities en actiepunten voor de komende vier jaar wordt duidelijk dat we de kracht van sport via drie lijnen verder gaan benutten en versterken. De ambities zijn geformuleerd op het niveau van de stad, de wijk en de vereniging. Op elk van die drie niveaus willen we de aanwezige, maar soms nog verborgen talenten en schatten aanspreken en optimaal tot hun recht laten komen. Met aandacht voor de veranderende behoeften van Hagenaars zoals o.a. ongeorganiseerd, flexibel sporten, nieuwe typen sport en aandacht voor de veranderende demografische samenstelling van Den Haag. Met als belangrijkste uitdagingen:

- *Voor de stad:* Hoe bouwen we de identiteit en het imago van Den Haag als sportstad aan zee verder uit, zowel stedelijk, nationaal als internationaal?
- *Voor de wijk:* Hoe zorgen we dat de sport- en beweegdeelname in alle Haagse wijken op een zo hoog mogelijk niveau komt?
- *Voor de vereniging:* Hoe vergroten we de organisatiekracht en maatschappelijke impact van onze Haagse sportorganisaties, en hoe bereiken we meer effectiviteit door intensievere samenwerking tussen (sport)organisaties?

Deze nota is het resultaat van een teamprestatie, want is tot stand gekomen in nauwe samenspraak met vele betrokkenen. Stadsgesprekken gaven zicht op wat er leeft in de stad: bij professionals en bij de talrijke vrijwilligers van sportaanbieders, onderwijsinstellingen, buurt- en welzijnsorganisaties, corporaties, bedrijven en wat al niet meer. Expertmeetings gaven input van deskundigen uit het hele land: vanuit hun generieke visie lieten zij hun licht schijnen op het sportlandschap en sportbeleid in Den Haag. Tenslotte hebben ook binnen het gemeentehuis collega's van andere afdelingen meegedacht over kansrijke verbindingen tussen sport en andere sectoren. Want de meerwaarde van sport reikt veel verder dan het sportveld en vraagt dus om een brede en gezamenlijke inzet.

Kortom: Sport maakt Den Haag sterker, in de stad, in de wijk en binnen de vereniging! Zowel op het niveau van de individuele Hagenaar, de Haagse organisaties en instellingen, als onze internationale stad van vrede en recht als geheel!

1. Hoe staat de Haagse sport ervoor?

Citius, altius, fortius. Oftewel: sneller, hoger, sterker. Dit Olympische motto stond de afgelopen beleidsperiode symbool voor het Haagse ambitieniveau op sportgebied. Het doel was om de sport in Den Haag geleidelijk naar Olympisch niveau te brengen, in de volle breedte: van topsport tot breedtesport, van accommodaties tot evenementen en van sportdeelname tot vitaliteit. Daarin is Den Haag goed op weg, zo blijkt uit diverse evaluaties van het sportbeleid. Maar de ambitie blijft onverminderd hoog, want het kan altijd beter. In dit hoofdstuk blikken we kort terug op de afgelopen vier jaar, als vertrekpunt voor de sportieve ambities voor de komende jaren. Met als basale vraag: wat gaat in Den Haag goed op het gebied van sport en bewegen? En waar liggen nog uitdagingen en verbeterpunten?

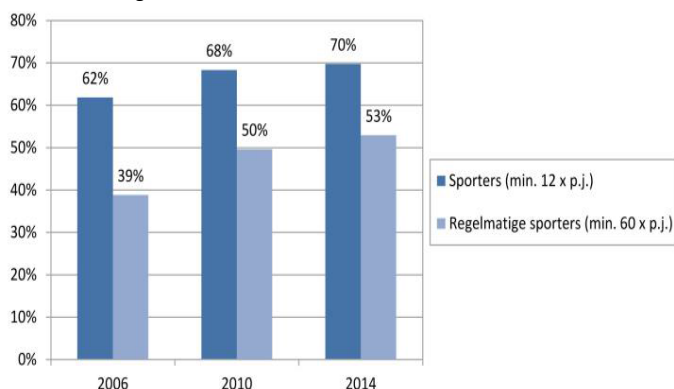
Sportparticipatie neemt toe in Den Haag

In 'Den Haag naar Olympisch niveau' stond het streven centraal om de sportdeelname in de stad procentueel zichtbaar te vergroten. Voor het eerst in de historie van het Haags sportbeleid werd niet voornamelijk gefocust op jeugd en achterblijvende groepen, maar is gekozen voor een levensfasebenadering, met als doel een passend en laagdrempelig aanbod voor elke levensfase. De sportparticipatie is geleidelijk gestegen: anno 2014 sport 70 procent van alle 4-70 jarige Hagenaars incidenteel, en 53 procent sport regelmatig (Onderzoeksrapport 'Hagenaars en Sport, Onderzoek sportdeelname 2014'). In de groep volwassenen heeft de belangrijkste stijging plaats gevonden. Een succesfactor hierbij is het opgebouwde samenwerkingsnetwerk rond sport. Veel scholen, sportverenigingen, wijkorganisaties, zorginstellingen en bedrijven weten elkaar beter te vinden, waardoor meer wordt aangesloten op wensen en behoeften van specifieke groepen.

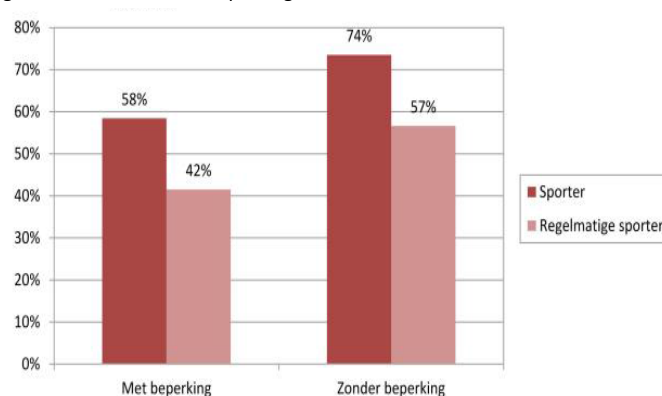
Een goed functionerende ondersteuningsstructuur – met maar liefst 104 schoolsportcoördinatoren, 48 jeugdsportcoördinatoren en 39 buurtsportcoaches die verbindingen leggen en als kartrekker fungeren – zorgt voor veel continuïteit en energie. Specifiek bij de groep volwassenen is samenwerking ontstaan tussen Haagse bedrijven, sportorganisaties en de gemeente, bijvoorbeeld om vitaliteit op de werkvloer te vergroten.

Voor senioren en Hagenaars met een beperking zijn netwerken met sport-, wijk- en zorgorganisaties opgebouwd. Ook jeugd en jongeren hebben nog altijd veel aandacht: via schoolzwemmen, naschoolse sport, schoolsporttoernooien en competities maken vele duizenden kinderen wekelijks kennis met uiteenlopende vormen van sport, van surfen tot hockey en basketbal. Er is vooral ingezet op een stevige aanpak met vakleerkrachten lichamelijke opvoeding op alle scholen. Maar ook op een naschools sportaanbod waarin de vakleerkrachten als schoolsportcoördinatoren samenwerken met jeugdsportcoördinatoren van sportverenigingen, buurtsportcoaches streetsport en wijkorganisaties. De vakleerkrachten lichamelijke opvoeding hebben daarmee een cruciale functie: als verbindende schakel tussen school en omgeving zorgen zij voor een positief sportklimaat voor de Haagse jeugd.

Figuur 1.1 Percentage sporters (RSO-norm) en regelmatige sporters onder Hagenaars 2006, 2010 en 2014

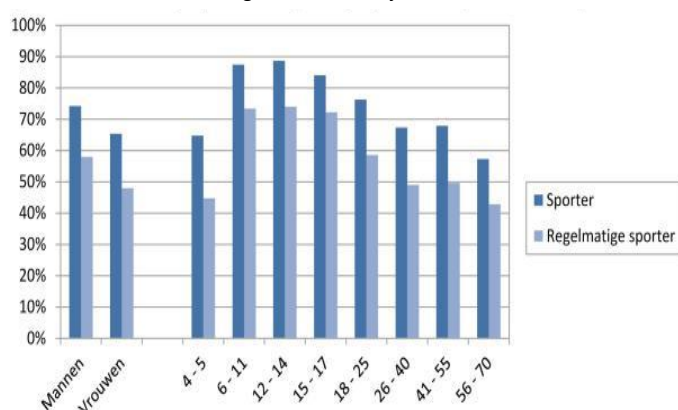

Figuur 1.2 Percentage sporters en regelmatige sporters onder Hagenaars met en zonder beperking in 2014

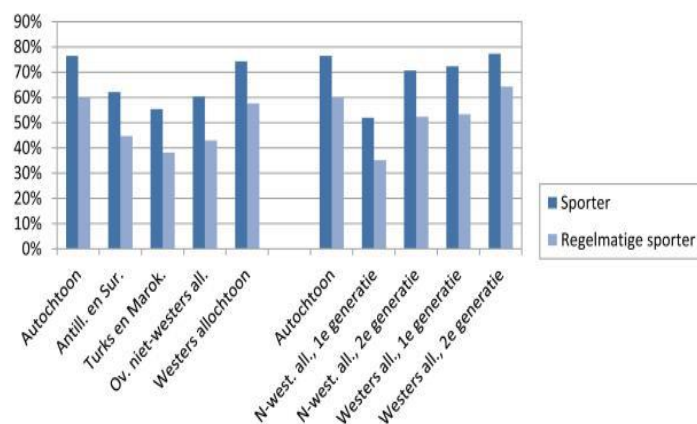

Tegelijkertijd zien we dat een aantal groepen achterblijft. Vanuit de levensfasebenadering valt op dat het de afgelopen vier jaar niet gelukt is om de trend van een duidelijk dalende sportdeelnamelijijn na het 12^e jaar te doorbreken of af te vlakken. Daarnaast sporten met name vrouwen, 55- en 65-plussers, Hagenaars van migrantenafkomst, volwassenen met een beperking, lager opgeleiden en mensen uit de lagere inkomensgroepen nog altijd minder dan de gemiddelde Haagse sportdeelname. Het beschikbare aanbod sluit kennelijk nog onvoldoende aan op hun wensen en behoeften (“geen zin”) en/of zij ervaren financiële, praktische (“geen tijd”) of mentale drempels om mee te doen. Toch zijn er bij deze groepen afgelopen jaren zeker ook successen te noteren. Zo is de sportdeelname van Hagenaars met een beperking – dankzij programma’s als Club Extra, Middin Fit en Beweegcoach en investeringen in de toegankelijkheid van sportaccommodaties – gestegen van 48 procent in 2010 naar 58 procent in 2014. Punten die nog aandacht behoeven zijn de aansluiting tussen vraag en aanbod, vervoer, financiële drempels en zichtbaarheid van gehandicapte sporters.

Figuur 1.3 Percentage sporters en regelmatige sporters naar geslacht en leeftijd

Figuur 1.4 Percentage sporters en regelmatige sporters naar etniciteit

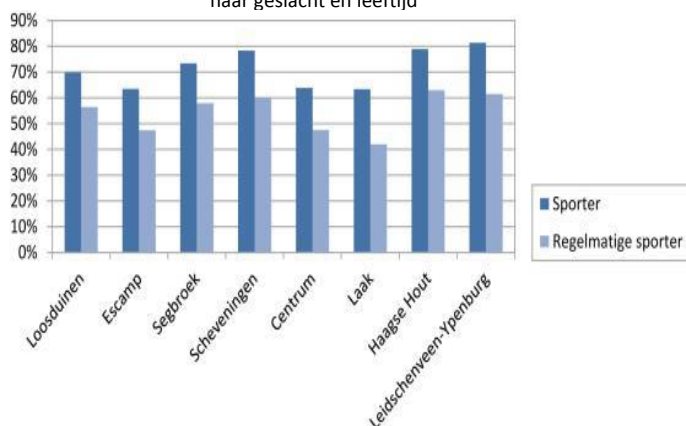

Verschillen tussen wijken

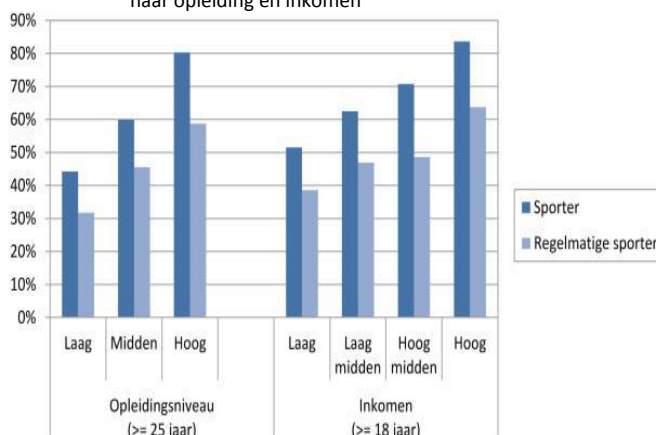
Opvallend zijn de grote verschillen in sportdeelname tussen de wijken in Den Haag. Vooral in de stadsdelen Centrum, Escamp en Laak wordt beduidend minder gesport dan gemiddeld (KISS-Rapportage 2012, NOC*NSF). Niet toevallig zijn dit de stadsdelen waar migrantengroepen, lager opgeleiden en lagere inkomensgroepen zijn oververtegenwoordigd. De interventies en instrumenten die de afgelopen jaren voor deze groepen zijn ingezet, zoals de Ooievaarspas en de buurtsportcoaches, sorteren wel effect, maar heffen vooralsnog de verschillen niet op. Ondanks het feit dat wij generiek beleid voor alle wijken hebben gevoerd, blijkt dat de sportdeelname in een aantal wijken fors achterblijft. Extra inzet op de wijken met de laagste sportdeelname is geboden. Het gaat dan om:

1. Transvaalkwartier - 44,3 % (Centrum)
2. Groente en fruitmarkt - 46,5 % (Centrum)
3. Schildersbuurt - 47,3 % (Centrum)
4. Stationsbuurt - 50,6 % (Centrum)
5. Bouwlust en Vrederust - 52,2 % (Escamp)
6. Moerwijk - 52,2 % (Escamp)
7. Laakkwartier en Spoorwijk - 52,9 % (Laak)
8. Regentessekwartier - 55,6 % (Segbroek)
9. Rustenburg en Oostbroek - 56,0 % (Escamp)
10. Zeeheldenkwartier - 57,2 % (Centrum)

Figuur 1.5 Percentage sporters en regelmatige sporters naar geslacht en leeftijd

Figuur 1.6 Percentage sporters en regelmatige sporters naar opleiding en inkomen

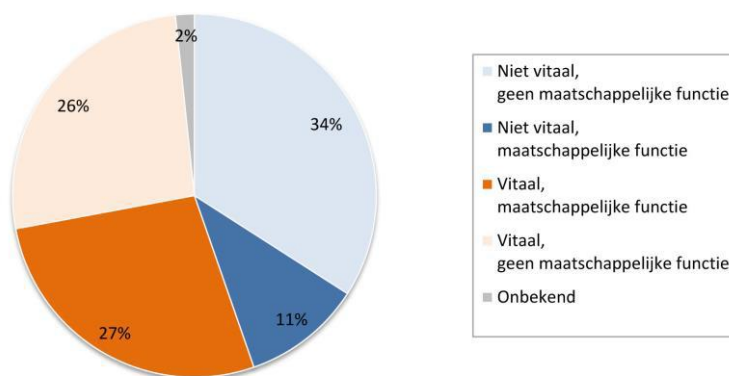

Haagse verenigingssport

Den Haag heeft 271 sportverenigingen. Uit het vitaliteitsonderzoek 2014 (2014: RIS 280585) onder 179 Haagse sportverenigingen blijkt dat 53 procent volledig aan de definitie voldoet die een vitale vereniging kenmerkt. Nog eens 19 procent van de clubs voldoet aan een aanzienlijk deel van de definitie, en is dus bijna vitaal. Dat wil zeggen dat vitale clubs het vermogen hebben om sport aan te bieden aan hun leden en potentiële nieuwe leden. Een sterke helpdesk Verenigingsondersteuning, het compenseren van OZB, subsidies voor accommodaties en de zogeheten Serviceteams (oud ID-ers die allerlei onderhoudsklusjes uitvoeren voor de sportverenigingen) dragen hieraan bij. Met ondersteuning van jeugdsportcoördinatoren en buurtsportcoaches zijn sportverenigingen bovendien uitgedaagd en in staat gesteld om vernieuwend sportaanbod te ontwikkelen. Maar liefst 38 procent van de clubs is maatschappelijk actief. Zij ontplooiën activiteiten voor niet-leden en werken samen met andere organisaties. Meest in het oog springt het succesvolle Haagse concept 'Buurthuis van de Toekomst': de sportvereniging fungeert als centrale ontmoetingsplek van de wijk, van waaruit in samenwerking met scholen, culturele- en welzijnsinstellingen tal van activiteiten voor wijkbewoners worden georganiseerd.

Tegenover de vitale en/of de maatschappelijk actieve clubs staan de sportverenigingen die qua vitaliteit en maatschappelijke activiteit achterblijven. Een deel van deze clubs kampt soms al jaren met bestuurlijke, financiële en/of organisatorische problemen, vaak met een teruglopend ledenaantal als gevolg. De komende jaren moet kritisch worden bezien of, en zo ja hoe deze verenigingen zijn te revitaliseren. Daarbij dient onderscheid te worden gemaakt tussen binnen- en buitensportverenigingen, omdat beiden zo hun eigen problemen kennen. Veel binnensportverenigingen missen inkomsten uit horeca en lukt het vaak niet goed om een clubgevoel te creëren vanwege een versnippering van zaal uren en het ontbreken van een eigen clubruimte. Ook zijn zij veelal relatief te klein in omvang om horeca te exploiteren. Diverse buitensportverenigingen kampen – vanwege hun financiële positie en gebrek aan 'handen' – met verouderde en/of slecht onderhouden opstallen. Ook parkeren is nogal eens een probleem in de dichtbevolkte Haagse stadswijken.

Figuur 1.7 Vitaliteit en maatschappelijke functie bij Haagse sportverenigingen

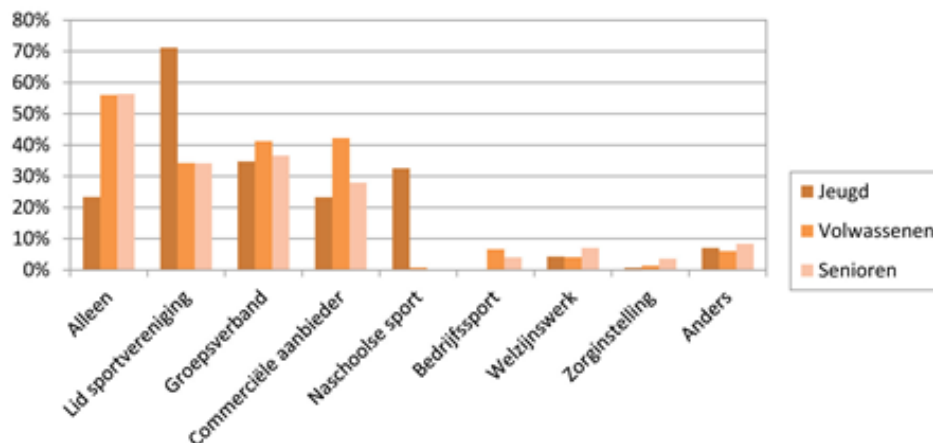
Veranderende sportbehoeften

De traditionele sportvereniging, waar leden wekelijks kunnen trainen en wedstrijden spelen, beantwoordt nog steeds aan de behoefte, maar andere meer flexibele vormen van sport en lidmaatschap zijn in opkomst. Veel Hagenaars zitten minder vast aan een bepaalde club. Het familiegevoel is minder geworden, waardoor het voor sommige clubs lastiger is om aansluiting te houden met hun wijk. Leden zijn steeds meer consumenten geworden. Hierdoor is het ledenvolume minder in graniet gebeiteld en minder voorspelbaar dan vroeger. Dit creëert echter ook kansen voor clubs om vernieuwing in het sportaanbod en in de organisatie aan te brengen. Daarnaast zien we dat er steeds meer in ongeorganiseerd en anders georganiseerd verband (informele loopgroepjes bijvoorbeeld) wordt gesport. Ook vinden steeds meer Hagenaars hun weg naar commerciële sportaanbieders, zoals fitnesscentra en sportscholen, waardoor er

een grotere diversiteit aan typen (sport)organisaties is waarmee de gemeente kan samenwerken. Het is van belang om in te spelen op deze veranderende sportbehoeften, die deels ook samenhangen met demografische ontwikkelingen zoals een vergrijzende Haagse samenleving. Het ongeorganiseerd, flexibel of meer recreatief sporten, en de groei van nieuwe typen sporten (urban sports) vragen om het aanpassen van de stedelijke omgeving, o.a. via het sportief inrichten van de buitenruimte. Playgrounds, parken, strand en fitplaatsen bieden kansen om in te spelen op deze veranderende sportvraag. Daarnaast blijft aandacht nodig voor sport op en na school, en voor de groeiende sportvraag van volwassenen en senioren.

Figuur 1.8 Organisatorisch verband waarin men sport, van de top 3-meest beoefende sporten, naar levensfase

De Haagse sportvoorzieningen

In de basis staat het sportvoorzieningenaanbod in Den Haag er goed voor met voldoende sporthallen, zwembaden, buitensportcomplexen, schaatscentrum de Uithof en laagdrempelige sportvoorzieningen in de buitenruimte. Er is de afgelopen jaren geïnvesteerd in kunstgrasvelden voor een optimale bespeling, in club- en kledacommodaties van sportverenigingen en in diverse hoogwaardige accommodaties, zoals het Hofbad, Sportcampus Zuiderpark (oplevering in 2016), het topzeilcentrum in Scheveningen (eveneens verwacht in 2016) en een beachstadion. Ook zijn er verschillende laagdrempelige (semi-)openbare sportvoorzieningen gerealiseerd. Hierbij valt te denken aan sporttuinen bij scholen, fitplaatsen, beachcourts, Cruyff Courts en Richard Krajicek Playgrounds. Positief is ook de ontwikkeling dat wij met onze sporthallen en zwembaden, bijvoorbeeld de Houtzagerij, steeds meer verbinding zoeken met de wijk, en ruimte bieden voor multifunctioneel gebruik.

Daarmee zijn vraag en aanbod van sportvoorzieningen in Den Haag redelijk in evenwicht, hoewel de spreiding van buitensportvoorzieningen een aandachtspunt is. De voorziene bevolkingsgroei – tot 2040 laten de prognoses een groei van Den Haag zien met gemiddeld 6.000 inwoners per jaar - stelt Den Haag bovendien voor de uitdaging om de beschikbare sportruimte zowel fysiek als organisatorisch in multifunctionaliteit te laten groeien, en vraag en aanbod goed op elkaar af te stemmen. Daarnaast groeit de vraag naar het sportief medegebruik van de buitenruimte en de noodzaak van sport- en buitenruimtebeleid.

Topsport: voor de stad, voor de breedtesport

Den Haag ligt op koers in haar streven om een topsportklimaat te creëren en zich te positioneren als sportstad aan zee. De kuststrook bij Scheveningen is uitgegroeid tot het mekka van de beachsport in Nederland, met Nationale Trainingscentra (NTC) voor Beachvolleybal en Zeilen. Dit betekent dat de topsporters in deze twee takken van sport hier wonen, trainen en studeren en alle hiervoor benodigde faciliteiten tot hun beschikking hebben. Ook alle topsporters en sporttalenten, actief in de overige speerpuntsporten van Den Haag, kunnen terugvallen op een uitgebreid en professioneel

ondersteuningsnetwerk, bestaande uit specialisten op onder meer paramedisch, maatschappelijk en onderwijskundig gebied. Daarnaast beschikt Den Haag over negen sterke Regionale Trainingscentra (RTC) en twaalf topsportverenigingen, die ook professioneel ondersteund worden. Voorts heeft Den Haag zich de afgelopen jaren met een reeks van aansprekende topsportevenementen nadrukkelijk op de kaart gezet, zowel lokaal, nationaal als internationaal. Met het WK Hockey in 2014 als absoluut hoogtepunt: een sportfeest dat in Den Haag én (ver) daarbuiten zorgde voor verbinding, plezier en trots. Ook de breedtesport profiteerde hiervan. Bestaande sportstimuleringsprogramma's werden nadrukkelijk verbonden met de topsportevenementen door het organiseren van tal van side-events. Met het WK beachvolleybal en de Volvo Ocean Race heeft Den Haag ook voor 2015 weer twee evenementen van formaat weten binnen te halen.

Concluderend kunnen we stellen dat de sport inmiddels onlosmakelijk is verbonden met Den Haag. De gehele sport in Den Haag is naar een hoger niveau getild. Er is een sterke basis sportinfrastructuur die volop mogelijkheden biedt. De stijgende lijn zet Den Haag de komende jaren voort, waarbij het zo goed mogelijk benutten van de maatschappelijke kracht van sport een centrale rol krijgt.

2. Haagse visie op sport en bewegen: 2015-2030

Sport staat voor plezier en passie, maar ook voor samenwerking en verbinding. Wekelijks zijn duizenden Hagenaars te vinden op, in/of rond de vele sportvelden, sporthallen, zwembaden en openbare (sport)voorzieningen zoals playgrounds, fitplaatsen, zee/strand en parken die Den Haag rijk is. Als actief sporter, als toeschouwer of als vrijwilliger. Al die Hagenaars zoeken de sport vooral op omdat het leuk is om te doen en gezelligheid biedt. Het is deze intrinsieke waarde die sport maakt tot krachtig middel om de kwaliteit van leven te bevorderen. Sport geeft energie, en juist die energie zorgt ervoor dat mensen bijna ongemerkt ook op andere vlakken profiteren van sport.

Sport en bewegen is gezond, maakt veerkrachtig, bevordert discipline en samenwerking, geeft eigenwaarde, biedt sociale contacten en verbreedt de horizon. Dat komt doordat sport mensen met allerlei verschillende achtergronden met elkaar in contact brengt. Via sport kunnen Hagenaars zich individueel en maatschappelijk ontplooien. Juist in een steeds snellere en digitale wereld is het van belang om met regelmaat 'uit het hoofd' te stappen en meer 'in het lijf' en 'vanuit het hart' te zijn. Bewegen zorgt er letterlijk en figuurlijk voor dat lichaam en hersenen zich blijven ontwikkelen.

Niet alleen voor individuen, ook voor groepen, instellingen en bedrijven biedt sport enorme impulsen. Een sportieve stad is een vitale stad, in de breedste zin van het woord. Een sportieve stad bruist, inspireert, straalt passie en bevologenheid uit, verbindt, zorgt voor cohesie, maakt trots en daagt uit tot grootse prestaties. Ook hier geldt dat de maatschappelijke kracht voortkomt uit het wezen van de sport: het plezier dat er vanuit gaat. Juist dat plezier maakt dat de stad en haar inwoners op tal van vlakken kunnen profiteren van sport.

De gemeente Den Haag wil die kracht van sport optimaal benutten en stimuleren. In lijn met de visie uit voorgaande jaren willen we er in de eerste plaats voor zorgen dat sport aantrekkelijk, toegankelijk en bereikbaar is voor zoveel mogelijk Hagenaars. Het gaat er om dat dagelijks bewegen en regelmatig sporten een vanzelfsprekendheid wordt voor *alle* Hagenaars, een leven lang. Om dat te bereiken is het van belang aan te sluiten op de wensen, behoeften en mogelijkheden van alle inwoners: jong en oud, man en vrouw, Hagenaars met en zonder migranten achtergrond, vitaal en kwetsbaar, valide en invalide, homo en hetero. Dit betekent dat drempels, die sommige groepen ervaren om te sporten, moeten worden weggenomen.

In 2030...

is sport (wekelijks) en bewegen (dagelijks) voor elke Hagenaar een vanzelfsprekendheid.

Daarnaast willen we vanuit de sport nadrukkelijk aansluiting zoeken met andere terreinen, verbanden en organisaties, om zo de maatschappelijke waarde van sport nog beter te benutten. Dat moet er uiteindelijk toe leiden dat sport er in heel Den Haag als vanzelfsprekend bij gaat horen, en naast sportorganisaties ook onderwijs-, zorginstellingen, bedrijven, wijk-, buurtorganisaties en bewonersverenigingen een sportieve actieve leefstijl omarmen en op brede schaal stimuleren. Vanuit het besef dat sport en bewegen een energiebron is die positief doorwerkt op tal van andere vlakken.

In aansluiting op deze meerjarenvisie van Den Haag onderscheiden we zeven *tactische bouwstenen*.

1. Verbinden en verenigen

Den Haag is een stad van verschillen. Deze diversiteit is van grote rijkdom en geeft de stad kracht en innovatievermogen. In de stad wonen mensen met verschillende culturen en achtergronden vaak grotendeels gescheiden van elkaar. Met sport bouwen we

bruggen tussen 'het veen en het zand'. We zorgen dat 'het veen' profiteert van de kracht van 'het zand' en vice versa. Want *"sport has the power to change the world"*, zoals Nelson Mandela ooit zei. Sport biedt bij uitstek kansen om mensen, groepen en organisaties te verenigen en bruggen te slaan tussen min of meer gescheiden werelden. Niet alleen omdat er een positieve energie van uitgaat, maar ook omdat de sport zich onttrekt aan maatschappelijke rangen en standen. In de sport gelden voor iedereen dezelfde regels. In de sport is iedereen gelijk. Daarmee biedt sport en sportiviteit in de breedste zin van het woord *common grounds*: het geeft individuen en groepen een gemeenschappelijke identiteit, van waaruit zij in verbinding

In 2030...

lopen grote aantallen meisjes en vrouwen van migrantenafkomst mee in de City Pier City.

kunnen komen met nieuwe ervaringen, andere mensen en voorheen onbereikbare omgevingen. Sport verbreedt de horizon, vanuit een positieve *vibe*. De gemeente Den Haag wil dit stimuleren en faciliteren. Dat moet ertoe leiden dat mensen en groepen letterlijk en figuurlijk in beweging komen en grenzen, drempels en statusverschillen via sport vervagen.

In 2030...

zien we op alle sportvelden – van voetbal tot hockey – een afspiegeling van de Haagse bevolking terug.

2. Ontplooien van talenten

In de sport draait het veelal om competitie, de beste zijn, maar ook om goed samenwerken. Met deze drijfveren ontstaat er een cultuur om het beste uit jezelf en daarmee ook uit de ander te halen. Sport biedt iedereen de kans om – naar eigen

mogelijkheden en behoeften – zich te ontplooien. In de visie van Den Haag gaat het erom mensen in en via sport uit te dagen om eigen talenten te ontdekken en te ontwikkelen, ongeacht afkomst, woonbuurt, sekse en leeftijd. Het gaat om talent in de breedste zin van het woord. Dat is veel meer dan sportieve talenten en prestaties. Zo laten grote aantallen sportvrijwilligers wekelijks zien over veel talent te beschikken, zoals besturen, organiseren, coachen, begeleiden, trainen en scheidsrechter zijn. Sport biedt Hagenaars de mogelijkheid om deze talenten te ontwikkelen. Bovendien leren kinderen en jongeren in de sport niet alleen sportieve vaardigheden onder de knie te krijgen, maar levert sporten ook een bijdrage op vlakken als zelfdiscipline, sociaal gedrag en eigenwaarde. Juist omdat sport leuk is om te doen, en inzoomt op mogelijkheden in plaats van problemen, vormt het een krachtig aangrijpingspunt om talenten te ontdekken, te stimuleren en te benutten.

In 2030...

is het doen van (vrijwilligers)werk bij sportverenigingen een onmisbaar onderdeel van het Haagse re-integratiebeleid.

3. Sport-inclusief denken

De invloed van de sport reikt veel verder dan het sportveld. Den Haag wil de kracht van sport niet alleen benutten voor verbinding van mensen en groepen, maar ook voor verbinding van sport met andere maatschappelijke doelen en sectoren. Er

valt nog veel winst te boeken voor Den Haag wanneer scholen, wijkorganisaties, private sector, zorginstellingen, bedrijven, bewoners- en tal van andere organisaties meer oog krijgen voor de mogelijkheden die sport biedt. Andersom is het van belang dat de sport haar poorten opent. In die zin is er sprake van een wederkerige relatie van sport met andere sectoren. Diverse goede voorbeelden laten zien dat er mooie en kansrijke bruggen gebouwd kunnen worden. Sport is geen wondermiddel, maar de mogelijkheden die er zijn willen we benutten. Daarvoor is het nodig om, via kennisdeling en –uitwisseling, sport onderdeel te laten worden van de oplossingsrichtingen van vraagstukken bij andere beleidsterreinen en sectoren. Andersom is het voor de sport belangrijk om open te staan voor maatschappelijke en

In 2030...

schrijven artsen 'sporten op recept' uit aan mensen met een depressie.

commerciële ideeën en initiatieven die het Haagse sportklimaat kunnen verrijken. Door goede voorbeelden breed uit te dragen en uit te bouwen willen we samen met andere beleidssectoren, instellingen, instituties en bedrijven werken aan een sport-inclusieve manier van denken.

Enkele voorbeelden

- *Armoede*: stimuleren gebruik Ooievaarspas
- *Cultuur*: synergie sport- en culturele evenementen
- *Gehandicapten*: participatie
- *Onderwijs*: schoolzwemmen
- *Veiligheid*: inzet Streetsport, evenementen, ADO
- *Integratie*: anti-discriminatie, homo-acceptatie
- *WMO en ouderen*: vitaliteit, valpreventie zelfredzaamheid, eenzaamheidsreductie
- *Economie*: citymarketing, particuliere initiatieven, werkgelegenheid, bestedingen, vestigingsfactor
- *Volksgezondheid*: GGZ, depressie preventie-interventies 'Liever bewegen dan moe' e.a., alcoholpreventie, obesitas, Gezonde Leefstijlinterventies zoals Beweeg Mee

4. Maatwerk en innovatie

Van toptalenten, zowel in de sport als daarbuiten, weten we dat ze eigenwijs zijn. Ze betreden nieuwe paden, zoeken slimme samenwerkingsverbanden en boren nieuwe financieringsbronnen aan. Op maat. Ook Den Haag wil met de sport innovatief zijn en maatwerk bieden: de huidige samenleving, die zich kenmerkt door een grotere complexiteit, diversiteit en snelle veranderingen, vraagt daar nadrukkelijk om. In lijn met het sport-inclusieve denken gaan we op zoek naar slimme verbindingen. Zo kan sport(vrijwilligerswerk) een uitstekend vehikel zijn voor dagbesteding en re-integratietrajecten: want waar vanuit zorg- en werkgelegenheidstrajecten behoefte bestaat aan goede werkervaringsplekken, daar kan de sport 'extra handjes' doorgaans goed gebruiken. Voor deelnemers zelf kan zo'n plek in de sport zingeving bieden en soms zelfs een opstap vormen naar betaald werk.

Den Haag wil niet alleen innovatief zijn in de wijze waarop zij sport aanbiedt en inzet, maar ook maatwerk bieden. Stadsbrede algemene oplossingen worden gebruikt als dat mogelijk is, maar veelal is maatwerk

In 2030...

beschikt elk stadsdeel in Den Haag over stevige en goed functionerende sportnetwerken, waarin tal van bij de sport betrokken partijen afstemmen en samenwerken, met als doel aan te sluiten op wensen en behoeften die er in de specifieke omgeving leven.

In 2030...

bieden alle Haagse werkgevers hun werknemers de mogelijkheid om te sporten voor, tijdens of na het werk.

vereist. Dat betekent: zoeken naar passende methoden die aansluiten bij de stad, bij de specifieke sportorganisaties en bij de wijk en zijn bewoners. Want iedere wijk of buurt heeft andere kenmerken, andere bewoners en herbergt andere schatten. Vaak vraagt dat om een specifieke aanpak.

5. Eigentijds sportvoorzieningenbeleid

Den Haag staat voor een eigentijds sportvoorzieningenbeleid. Met de verwachte bevolkingstoename in Den Haag wordt het nog belangrijker om efficiënt met de sportvoorzieningen om te gaan.

Bijvoorbeeld door multifunctionele, duurzame en laagdrempelige accommodaties en het stimuleren van medegebruik. De vaste

bespelers van sportvoorzieningen willen we uitdagen om hun poorten letterlijk (hekken weg) en figuurlijk te openen en samenwerking te zoeken met de wijk, zodat de parken en -velden voor iedereen toegankelijk en bereikbaar worden. Ook stimuleren we intensievere samenwerking tussen sportclubs om de efficiency in

In 2030...

worden de talrijke sportieve mogelijkheden in de buitenruimte in Den Haag enthousiast benut, ook door veel vitale en actieve 70-plussers.

In 2030...

worden de sportvelden en sporthallen in Den Haag niet alleen 's avonds en in de weekenden intensief gebruikt, maar ook overdag en in vakanties.

het gebruik van de voorzieningen te vergroten. Daarnaast streven wij naar slim (innovatie!) en sportief gebruik van de buitenruimte. Sportvoorzieningen en sportieve buitenruimte moeten een logisch geheel vormen, zodat alle bewoners worden uitgedaagd en aan hun sportieve trekken

komen.

6. Verenigingssport centraal, maar ook oog voor andere sportverbanden

Den Haag is trots op haar sportverenigingen. Zij vormen een belangrijk fundament van de Haagse sport en moeten worden gekoesterd om wat ze zijn: particuliere initiatieven van actieve Hagenaars die vrijwillig hun club besturen, en zodoende mensen de mogelijkheid bieden aan sport te doen en daar plezier aan te beleven. Sportverenigingen vormen daarmee de basis voor structurele en regelmatige sportbeoefening.

Zoveel mogelijk Hagenaars naar de verenigingssport leiden is een

belangrijk speerpunt van ons beleid. Wij willen de verenigingssport toegankelijk(er) maken voor sommige achterblijvende groepen door drempels zoveel mogelijk weg te nemen. Voor de verenigingssport is de uitdaging om waar nodig mee te gaan met de tijd en in te spelen op veranderende sportbehoeften: meer flexibel en minder verplichtend. Maar we realiseren ons dat er in toenemende mate groepen zijn met andere behoeften, die bijvoorbeeld voorkeur geven aan sporten op eigen houtje, in informele groepen, via commerciële organisaties of alleen via evenementen. Ook daar willen we uiteraard oog voor hebben en ruimte voor bieden.

In 2030...

weten de sportverenigingen in Den Haag in nauwe samenwerking met wijkpartners grote aantallen Hagenaars te boeien en te binden met uiteenlopende activiteiten en lidmaatschapsvormen.

7. Identiteit en profilering

Van sportieve inwoners, sportprestaties, aansprekende evenementen, hoogwaardige voorzieningen tot de verborgen schatten in het sportdomein... allen zijn het waard om over het voetlicht te brengen. Dat is bovendien ook nodig om sport als vanzelfsprekend onderdeel op agenda's te krijgen. De agenda's van de Hagenaars (met het oog op de

ambitie 'alle Hagenaars een leven lang sporten'), de agenda's van andere beleidssectoren (vanwege de vele positieve maatschappelijke effecten) en de agenda's van de buitenwereld (ten behoeve van citymarketing en economische spin-off). Om de Haagse samenleving verder te 'versporten' kan, wil en moet Den Haag zich dus profileren op het gebied van sport, op zowel lokaal, landelijk als internationaal niveau. Den Haag wil bekend staan als dé Nederlandse sportstad aan zee. Een stad met een hoogwaardig breedtesport- en topsportvoorzieningenniveau en een aantal accommodaties van (inter)nationale allure. Een stad met een Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO) net als Papendal. Een stad die ruim baan biedt aan grote evenementen van sporten die passen bij het Haagse profiel van sportstad aan zee, zoals strand- en zeesporten. Maar ook bij ons Haagse profiel waarin de bevolkingssamenstelling in onze stad gespiegeld wordt met zwemmen in het 50-meter bad en bijvoorbeeld verdedigingssporten in Sportcampus Zuiderpark.

In 2030...

vindt het WK Kitesurfen plaats op Beach City Scheveningen: een internationale hotspot op het gebied van beachsporten.

Een stad die top- en breedtesport aan elkaar verbindt en aansprekende sportkaderopleidingen herbergt. Een stad waar innovatie en samenwerking in het sportieve DNA zit en waar vele scholen, sportverenigingen, wijkorganisaties, zorginstellingen en bedrijven de sportieve handen ineenslaan. Een stad ook die actief en gericht werkt aan het vergroten van de sport- en beweegparticipatie van haar inwoners, wat resulteert in zeer hoog percentage sportieve inwoners.

Kortom...

In Den Haag willen we de maatschappelijke kracht van sport optimaal benutten. Alle Hagenaars moeten de mogelijkheid hebben om mee te doen aan sport en bewegen in onze stad. Want door middel van sport kunnen mensen hun talenten ontplooiën en in contact komen met nieuwe werelden, groepen en mogelijkheden. Sport opent deuren. Sport kan mensen inspireren, spreekt innovatieve vermogens aan en heeft positieve effecten op de leefbaarheid, de band van bewoners met elkaar, het gezondheidsniveau, de

In 2030...

*sporten en bewegen mensen in
alle Haagse wijken evenveel.*

economie en de profilering van de stad. Kort gezegd: sport is cruciaal voor de *Quality of Life* in Den Haag. Eerst en vooral vanwege het plezier en de passie die sport zo kenmerkt!

3. Sportambities voor 2015-2018

Het optimaal benutten van de maatschappelijke kracht van sport is het centrale uitgangspunt voor de ambities en actiepunten voor de komende beleidsperiode. In het Haagse Coalitieakkoord '*Vertrouwen op Haagse Kracht*' is afgesproken verder te bouwen aan Den Haag als sportstad aan zee. Met de huidige stand van de Haagse sport als vertrekpunt (zie hoofdstuk 1) en de lange termijn visie als vergezicht (zie hoofdstuk 2) wil Den Haag de komende vier jaar de kracht van sport via drie lijnen verder benutten en versterken. We hebben ambities op het niveau van de stad, de wijk en de vereniging. Op elk van die drie strategische niveaus willen we de aanwezige, maar soms nog verborgen talenten en schatten aanspreken en optimaal tot hun recht laten komen. Met als belangrijkste uitdagingen:

- *Voor de stad:* Hoe bouwen we de identiteit en het imago van Den Haag als sportstad aan zee verder uit, zowel stedelijk, nationaal als internationaal?
- *Voor de wijk:* Hoe zorgen we dat de sport- en beweegdeelname in alle Haagse wijken op een zo hoog mogelijk niveau komt?
- *Voor de vereniging:* Hoe vergroten we de organisatiekracht en maatschappelijke impact van onze Haagse sportorganisaties, en hoe bereiken we meer effectiviteit door intensievere samenwerking tussen (sport)organisaties?

Binnen elk van deze drie lijnen maken we duidelijke keuzes. Voor elke lijn presenteren we onze ambities en bijbehorende actiepunten voor de komende vier jaar. Uiteraard hangen de drie strategische niveaus nauw met elkaar samen, en is het soms arbitrair waar een ambitie of actiepunt is opgenomen.

3.1 Talent voor de stad: Den Haag, sportstad aan zee

Hoe bouwen we de identiteit en het imago van Den Haag als sportstad aan zee verder uit, zowel stedelijk, nationaal als internationaal?

Sport in Den Haag is een veelzijdig en veelkleurig verhaal dat op lokaal, nationaal en internationaal niveau uitgedragen mag worden. De kracht van sport maximaal inzetten start met het vanzelfsprekend maken van een leven lang sporten voor iedereen. Hiervoor zijn stedelijke allianties met partners op alle leefgebieden nodig om de voorwaarden te creëren om laagdrempelig maatwerk te kunnen leveren in de directe woon-, werk- of leefomgeving van Hagenaars. Inzet is nodig om sport op de agenda te zetten van stedelijke partners in het onderwijs, bedrijfsleven en de zorg. De afgelopen jaren is er veel geïnvesteerd in stedelijke samenwerkingsnetwerken rond diverse thema's binnen de sport. Want om sport en bewegen onderdeel te maken van het leven van alle Hagenaars is samenwerking op alle niveaus nodig, van uitvoering tot bestuurlijk.

Het sportbeleid van de afgelopen jaren heeft zich zoals gezegd sterk gemaakt voor stedelijke allianties op verschillende thema's. Zoals de combinatiefuncties en het jeugdsportbeleid, het gedifferentieerd stimuleren van sportdeelname via de levensloopbenadering, gehandicaptensport, verenigingsondersteuning, efficiënt en doelmatig gebruikte sportaccommodaties, verwerving van sportevenementen, ondersteuning van topsportorganisaties en talenten, en de verbreding van de maatschappelijke bijdrage van sport aan bijvoorbeeld gezondheid en werkgelegenheid.

Deze waardevolle allianties versterken we en breiden we uit. Samen met de partners in de stad werkt Den Haag aan het stimuleren van een actieve sportieve leefstijl onder alle Hagenaars. De succesvol ingezette koers van de afgelopen jaren voor een gedifferentieerde aanpak per levensfase, die we generiek over alle

wijken voor alle bewoners hanteren, zetten we voort om de sportparticipatie in de gehele stad te verhogen. Gehandicaptensport is een belangrijk thema dat er de komende jaren toe blijft doen. Daarnaast zetten we in op een aanpak op wijkniveau in de tien wijken waar de sportparticipatie gemiddeld gezien het meeste achterblijft. In paragraaf 3.3 is dit strategische niveau met bijbehorende ambities verder uitgewerkt.

Vanuit 'sportinclusief' denken en doen draagt sport ook bij aan andere doelen en vraagstukken, waardoor sport een middel is dat positief bijdraagt aan een bredere maatschappelijke thema's. Bijvoorbeeld aan de economie van de stad. De economische waarde van sport ligt op het terrein van werkgelegenheid: van de detailhandel (aanschaf van sportattributen en -kleding), vakleerkrachten Lichamelijke Opvoeding in primair en voortgezet onderwijs, de inzet van combinatiefunctionarissen/buurtsportcoaches tot aan beheer en onderhoud door Haagse aannemers aan sportaccommodaties, serviceteams bij sportclubs die schoonmaak- en onderhoudswerkzaamheden verrichten, en hotelovernachtingen bij sportevenementen. Er is een groeiende werkgelegenheid in en door de sport. Mogelijke kansen voor groei worden nader onderzocht, zoals de mogelijkheden om WWB'ers en/of cliënten van het UWV in het kader van werkgelegenheidsprojecten in te zetten bij bijvoorbeeld de serviceteams bij sportclubs.

Ook zorgen we voor een belangrijke bijdrage aan de economie door voort te bouwen aan onze (inter)nationale profilering als sportstad aan zee. Naast sportstimulering draagt ook de topsport een belangrijke bijdrage aan het imago en identiteit van Den Haag. De unieke ligging aan zee en strand biedt een uitgelezen kans voor een inspirerend topsportklimaat voor de strand- en zeesporten. Daartoe willen we de komende jaren ruimte bieden aan prestaties, talent, innovatie, topsportverenigingen en aansprekende voorzieningen en evenementen. Op die manier zet Den Haag zich op de kaart én worden *common grounds* geboden voor de gehele Haagse samenleving. Er zijn ook kansen voor bijzondere sporten, zoals inline skaten, skateboarden, freerunning en extreme sports zoals kitesurfen en golfsurfen die bijdragen aan het aantrekken van doelgroepen die vanuit economisch oogpunt interessant zijn voor de stad, zoals young professionals of ondernemers. De faciliteiten en uitstraling van dergelijke sporten hebben invloed op de uitstraling en de profilering van Den Haag als sportstad aan de zee, en daarmee ook op het vestigingsklimaat.

In lijn met het steeds professionelere topsportklimaat heeft Den Haag de ambitie om het vijfde Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO) in Nederland te worden, bij voorkeur in samenhang met Sportcampus Zuiderpark. Met haar brede programmering en huisvesting van diverse (top)sportorganisaties en onderwijsinstellingen heeft Sportcampus Zuiderpark alles in zich om het kloppend sporthart van de stad te gaan vormen, met ook een belangrijke functie voor de wijk. Daarnaast zijn iconen als de Zeezeilhaven en Beach City - als onderdeel van het sportstrand met het Beachstadion als centraal punt - vooraanstaande publiekstrekkingen waar top- en breedtesport elkaar het hele jaar door ontmoeten. Een plek waar top- en breedtesport elkaar versterkt en ontmoet zijn sportevenementen. Het creëren van zoveel mogelijk economische en maatschappelijke spin-off van sportevenementen staat dan ook hoog op de agenda. Een sterke combinatie van een topsportevenement met breedtesport, side- events, onderwijs en het bedrijfsleven zoals bij het WK Hockey 2014, het WK Beachvolleybal 2015 en de Volvo Ocean Race 2015 tonen het grote potentieel van dergelijke sportevenementen.

Hierbij passen de volgende stadsbrede ambities voor de periode 2015-2018:

1. *Bevorderen van een actieve sportieve leefstijl via een gedifferentieerde aanpak per leeftijdsgroep door samenwerking, vitalisering en versporting van onderwijs, zorg en het bedrijfsleven.*
2. *Hagenaars met een beperking zijn net zo sportief als Hagenaars zonder beperking.*

3. *Een evenwichtig en goed gespreid aanbod van kwalitatief goede, goed bereikbare, toegankelijke, efficiënt gebruikte en bij voorkeur multifunctionele sportvoorzieningen*
4. *Bouwen aan hoogwaardige en aansprekende topsportvoorzieningen, als iconen voor stad en sport.*
5. *Doorgroeien naar een CTO-waardige topsportinfrastructuur.*
6. *Organiseren van minstens één internationaal topsportevenement per jaar waar de hele stad aan meedoet en van profiteert.*
7. *Doelgerichte inzet van topsport om een impuls te geven aan de stad en de breedtesport.*

Ad ambitie 1: Bevorderen van een actieve sportieve leefstijl via een gedifferentieerde aanpak per leeftijdsgroep door samenwerking, vitalisering en versporting van onderwijs, zorg en het bedrijfsleven.

Den Haag bouwt voort op de sterke basis die is gelegd. Met partners in de stad werken we in stedelijke allianties aan het verhogen van een actieve sportieve leefstijl van alle Hagenaars door voor elke leeftijdsgroep, ongeacht de wijk waar men woont, een aanpak op maat aan te bieden.

De gemeente Den Haag werkt al jaren goed samen met de schoolbesturen in het primair en voortgezet onderwijs op het gebied van sport. Sport is opgenomen in het onderwijsbeleid van de gemeente. Op veel Haagse scholen is sport een vanzelfsprekend onderdeel van het schoolprogramma. Met het ROC Mondriaan en de Haagse Hogeschool werken we samen bij het inzetten van stagiairs. De komende jaren willen we de samenwerking verstevigen, zodat sport op de agenda blijft staan bij de Haagse onderwijsinstellingen en het MBO en HBO gezamenlijk doorlopende leerlijnen ontwikkelen. Om zodoende meer kinderen, jongeren en studenten enthousiast te maken voor sport en beter in te spelen op maatschappelijke vraagstukken.

De samenwerking met zorginstellingen voor Hagenaars met een beperking heeft de afgelopen jaren een flinke impuls gekregen. Er zijn hechte netwerken en succesvolle programma's ontstaan. Dat geldt ook voor de samenwerking die nodig is om 65-plussers in beweging te brengen. Hier ligt de uitdaging om de partners blijvend te ondersteunen om sportinclusief te denken, en dit gedachtegoed te borgen in het instellingsbeleid. We blijven intensief samenwerken in maatwerkprogramma's en betrekken waar mogelijk ook zorgverzekeraars hierbij.

Een echte sportstad beschikt ook over bedrijven (werkgevers) die sport hoog in het vaandel hebben staan. De afgelopen jaren is, in samenwerking met een aantal voorlopers, onder andere een start gemaakt met het stimuleren van een actieve en gezonde leefstijl onder werknemers. De komende periode wil Den Haag het management en de directie van het Haagse bedrijfsleven op grotere schaal bewust maken van de positieve effecten van bewegen en vitaliteit. Om op die manier de reikwijdte en effectiviteit van programma's als Fit en Gezond te vergroten. Als belangrijke Haagse werkgever wil de gemeente Den Haag hierin uiteraard zelf het goede voorbeeld geven. Waar mogelijk wordt voortgebouwd op bestaande netwerken en convenanten. Daarnaast verlenen wij in samenwerking met het bedrijfsleven ondersteuning aan de topsport in onze stad via de Club van 100, een exclusief vriendennetwerk dat bedrijven kennis wil laten maken met topsport in Den Haag. Dit relatieplatform richt zich op het samenbrengen van de sporter en het bedrijfsleven, bijvoorbeeld door relatiebijeenkomsten tijdens grote aansprekende sportevenementen. Door een waardevolle relatie op te bouwen met deze bedrijven, kan de sport gebruik maken van de (financiële) steun, kennis en het netwerk van ondernemend Den Haag.

Actiepunten:

- Als onderdeel van het stedelijke onderwijsbeleid het primair en voortgezet onderwijs in staat stellen om:
  - kinderen en hun omgeving te stimuleren tot dagelijks voldoende beweging, regelmatige sportdeelname en een gezonde leefstijl;

- kinderen te introduceren in verschillende takken van sport zodanig dat zij hun talenten kunnen ontwikkelen en plezier beleven aan sport en bewegen;
- met de inzet van sport bruggen slaan naar gezondheid en opvoeding;
- doorlopende leerlijnen te ontwikkelen op het gebied van sport.
- Versterken en uitbreiden van de bestaande Alliantie Sport tussen gemeente, de Haagse Hogeschool, het ROC Mondriaan en diverse universiteiten, die sport en onderwijs aan elkaar verbindt met onder andere het project Teamplayers, stageplekken binnen de sport en diverse scholarships.
- Onderzoeken van de wensen en behoeften om sport te stimuleren onder leerlingen van onderwijsinstellingen in het beroeps- en hoger onderwijs.
- Sluiten van stedelijke allianties die sportorganisaties verbinden met onderwijs, welzijn en zorg om maatwerk voor verschillende groepen Hagenaars te bieden, zoals rond de buurtsportcoach Hagenaars met verstandelijke beperking of de buurtsportcoach sport en gezondheid.
- Onderbrengen van het Fit en Gezond programma voor werknemers van de gemeente Den Haag in een gemeentebreed vitaliteitsbeleid, waardoor vitaliteit structureel onderdeel wordt van de bedrijfsvoering van gemeente Den Haag.
- Continueren en uitbreiden van de samenwerking van de gemeente met andere werkgevers in Den Haag in het kader van een gezonde werkomgeving met vitale werknemers, door ondersteuning en het beschikbaar stellen van kennis en expertise, het bij elkaar brengen van netwerken en het mogelijk maken van laagdrempelige events via het *Fitste Bedrijf van Den Haag*.
- In kaart brengen van kansen in de particuliere sector, in co-creatie met de gemeentelijke sector Economie ter bevordering van sportparticipatie én werkgelegenheid in Den Haag.

Ad ambitie 2: Hagenaars met een beperking zijn net zo actief als Hagenaars zonder beperking

De participatie van Hagenaars met een beperking is de afgelopen jaren flink gestegen (Voortgangsrapportage gehandicaptensport 2014). De intensieve samenwerking tussen Hagenaars met een beperking in nauw samenspel met het maatschappelijk middenveld van (gehandicaptensport) sportorganisaties, gehandicaptensportorganisaties, zorginstellingen, ondersteunende organisaties als MEE en Voorall, en de gemeente speelde daarbij een belangrijke rol. De gemeente zette beleidsinstrumenten in op negen thema's, te weten: toegankelijke passende sportactiviteiten, toegankelijke sportaccommodaties, toegankelijke kennis/informatie voor Hagenaars over het beschikbare sportaanbod, een sterk netwerk van organisaties voor sport, onderwijs, gehandicaptensport en zorg, zelfvertrouwen/beeldvorming sporten met een handicap, matchingsysteem vraag/aanbod, toegankelijk sportmateriaal/hulpmiddelen. Als instrumenten zijn o.a. ingezet: sportverenigingsondersteuning, sporthulpmiddelen in de WMO, de inzet van buurtsportcoaches (loket 'Beweegcoach', buurtsportcoach Hagenaars verstandelijke beperking (Middin Fit)), subsidie voor toegankelijkheid accommodaties en communicatie-middelen zoals de Sporten op maat-gids.

Ondanks de stevige groei in de toegankelijkheid van het sportklimaat voor Hagenaars met een beperking en in de sportparticipatie blijft de sportdeelname van Hagenaars met een beperking nog achter ten opzichte van Hagenaars zonder beperking en ook de zichtbaarheid van sport voor mensen met een beperking o.a. in de topsport(eventen) kan veel beter. Er blijven knelpunten bestaan rond o.a.: vervoer met name van kinderen/jongeren naar hun sportactiviteit, de match tussen vraag en aanbod, financiële drempels en het zelfvertrouwen/zelfbeeld dat sporten gewoon kan als je een beperking hebt. De toegankelijkheid van accommodaties en welke hulpmiddelen er nodig zijn, moeten regelmatig opnieuw bekeken worden om in te spelen op de actualiteit. Gehandicaptensport in Den Haag moet kortom de aandacht blijven krijgen die het verdient. Sporten en bewegen is voor deze groep vanwege fysieke en/of verstandelijke beperkingen ingewikkelder en daarmee het zelfvertrouwen en de vanzelfsprekendheid minder groot. We blijven inzet

plegen op de bovengenoemde thema's vanuit sport en in bredere zin voor mensen met een beperking zoals zal worden uitgewerkt in de nota volksgezondheid en gehandicaptenbeleid. Belangrijke nieuwe focuspunten zijn: het versterken van het netwerk met belangrijke spelers op het snijvlak sport, zorg, onderwijs en handicap door onder meer de verschillende beweegloketten intensiever te laten samenwerken, en uitbreiding van het loket de 'Beweegcoach' te onderzoeken. Daarnaast worden de mogelijkheden om de 'Special Olympics' of paralympische evenementen naar Den Haag te halen onderzocht en uitgewerkt en worden side-events bij sportevenementen gericht op Hagenaars met beperkingen.

Actiepunten:

- Ondersteunen van Hagenaars met een beperking bij matches van hun sportvraag met het aanbod.
- Onderzoek van uitbreiding loket 'de Beweegcoach'.
- Het in kaart brengen van de mogelijkheden om aansprekende en passende paralympische (top)sportevenementen naar Den Haag te halen.
- Organiseren van side-events bij grote topsportevenementen specifiek gericht op Hagenaars met een beperking.
- Blijvend aandacht hebben en houden voor het optimaliseren van de toegankelijkheid van de eigen gemeentelijke sportaccommodaties voor Hagenaars met een beperking en ondersteunen van organisaties in de stad om hun accommodaties toegankelijk(er) te maken.

Ad ambitie 3: Een evenwichtig en goed gespreid aanbod van kwalitatief goede, goed bereikbare, toegankelijke, efficiënt gebruikte en bij voorkeur multifunctionele sportvoorzieningen

Het fundament van het gemeentelijk sportbeleid is gericht op het beheer en de ontwikkeling van voldoende, kwalitatief goede en bereikbare sportaccommodaties. De sportvoorzieningen worden tegen niet-kostendekkende tarieven in gebruik gegeven aan sportorganisaties en sporters in de stad. Het aanbieden van deze sportvoorzieningen tegen een gereduceerd bedrag is belangrijk om de sport voor zoveel mogelijk Hagenaars bereikbaar te maken. Vanwege de druk op sportvoorzieningen in een stedelijk gebied als Den Haag is het belangrijk dat sportvoorzieningen efficiënt worden gebruikt. Het is noodzakelijk dat vraag en aanbod van sportvoorzieningen in evenwicht zijn. Het is niet aanvaardbaar dat er op een plek in de stad een krapte is aan bepaalde sportaccommodaties en er elders inefficiënt gebruik van voorzieningen aan de orde is. Steeds opnieuw is een juiste vraag- en aanbodanalyse vereist om snel te kunnen inspelen op ontwikkelingen. Deze analyse wordt gemaakt met in achtneming van evenwichtige spreiding van voorzieningen over de stad en de sportvraag die we in o.a. tien focuswijken waar de sportdeelname achterblijft, willen laten groeien. In de komende periode zal de gemeente nog strakker sturen op doelmatig gebruik van de sportvoorzieningen, en zo nodig maatregelen treffen om de vraag- en aanbod op elkaar aan te laten sluiten. Het aanleggen van kunstgrasvelden is een oplossing die niet alleen extra capaciteit biedt, maar ook een positief effect heeft op het speelgenot, de ledenbinding en daarmee de continuïteit van verenigingen.

De buitensportverenigingen hebben in de meeste gevallen een 'eigen' club- en kleedgebouw en zijn verantwoordelijk voor het goed onderhoud van deze opstallen. Dit vergt een grote inzet van vrijwilligers en van de financiële mogelijkheid van de vereniging. De gemeente ondersteunt de vereniging hiermee door o.a. de inzet van de zgn Serviceteams. Deze teams helpen de verenigingen met schoonmaakwerkzaamheden en kleine onderhoudswerkzaamheden. Wij gaan onderzoeken of de mogelijkheden van de Serviceteams kunnen worden uitgebreid door werkgelegenheidsprojecten.

Binnen de aanwezige subsidieregeling 'Investering Accommodaties Sportverenigingen' wordt onderscheid gemaakt in een bijdrage voor de primaire sportvoorzieningen en voor de maatschappelijke verbreding van de voorziening. Als de maatschappelijke functie wordt verbreed ontvangt de sportvereniging een hogere gemeentelijke bijdrage dan wanneer een primaire

sportvoorziening, zoals bijv. een kleedgebouw, wordt vernieuwd. In de afgelopen periode is de verbreding van de maatschappelijk functie (Buurthuis vd Toekomst) goed gelukt en hebben veel verenigingen gebruik gemaakt van de subsidieregeling. Omdat echter nu blijkt dat juist sportverenigingen moeite hebben hun primaire sportvoorzieningen goed te onderhouden c.q. niet in staat zijn nieuwe te realiseren binnen de beschikbare subsidieregeling zal de regeling hiervoor worden aangepast. Hierbij zal tevens een extra mogelijkheid worden geboden om ook voor duurzame (energiebesparende) voorzieningen een gemeentelijke bijdrage te ontvangen. Wij zullen de verenigingen proactief stimuleren om de kwaliteit van de accommodatie te verbeteren waar dit aan de orde is. Hierbij zal waar nodig gezocht worden naar andere ondersteuningsmogelijkheden, naast IAS-inzet en serviceteams.

Actiepunten:

- Op basis van de bezettingsgraad van sportvoorzieningen passende maatregelen treffen en efficiënt gebruik bevorderen door:
  - a. ontwikkelen van plannen voor uitbreiding van de capaciteit voor groeisporten (hockey en rugby), maar ook kijken naar andere creatieve oplossingen zoals het aanpassen en verruimen van de competitiedagen en –speeltijden;
  - b. uitbreiden van het aantal kunstgrasvelden met als vuistregel minimaal één kunstgrasveld per sportpark;
  - c. onderzoeken noodzaak van en mogelijkheden voor extra binnensportcapaciteit door plaatsing van tijdelijke (blaas)hallen;
  - d. onderzoeken van de noodzaak en haalbaarheid van uitbreiding van de capaciteit aan (ondiep) zwemwater ten behoeve van school- en leeszwenen in het centrumgebied;
  - e. onderzoek naar herbestemming gemeentelijke accommodaties zoals Lindobeach en tijdelijke turnhal (Flexolution) in verband met de komst van Sportcampus Zuiderpark waar onder andere beachvelden en een turnhal gevestigd zijn.
- Verbetering kwaliteit (verenigings)accommodaties:
  - a. Stimuleren van de aanpak van het onderhoud van verenigingsopstallen door:
    - i. verruiming gemeentelijke bijdrage (IAS) voor aanpassing verenigingsaccommodaties;
    - ii. verruiming van subsidieregeling (IAS) voor energiebesparende maatregelen van verenigingsaccommodaties;
    - iii. inzetten en uitbreiden van de Serviceteams die verenigingen waar mogelijk en gewenst helpen met schoonmaak- en onderhoudswerkzaamheden. Hierbij wordt uitbreiding met WWB'ers en/of cliënten van het UWV in het kader van werkgelegenheidsprojecten onderzocht;
    - iv. herziening van de uitgangspunten van de *Meerjaren OnderhoudsPlanning (MOP)*. De huidige MOP is 12 jaar oud en is door de ontwikkelingen op het gebied van onder andere kunstgras, multifunctioneel gebruik, duurzaam toegepaste materialen en ICT toe aan modernisering.
  - b. Uitbreiden en verruimen van het dienstenaanbod van de Haagse sportparken, sporthallen en zwembaden (samenwerking met kinderopvang, mogelijkheden voor ongeorganiseerde sport enz.).
  - c. Evalueren en eventueel aanpassen van het parkeerbeleid rond sportvoorzieningen.

Ad ambitie 4: Hoogwaardige en aansprekende topsportvoorzieningen als iconen voor stad en sport

Den Haag wil gestaag doorbouwen aan een topsportinfrastructuur waar wij trots op kunnen zijn. Een infrastructuur die de stad op de kaart zet en die symbool staat voor de waarde die Den Haag aan sport

hecht. De Zeezeilhaven en Beach City - met het Beachstadion als kloppend hart - zijn locaties waar niet alleen (top)sporters hun sport beoefenen, maar ook waar Den Haag zich mee kan profileren als stad aan zee. Beide locaties bieden volop kansen voor samenwerking met verschillende partijen, gericht op het stimuleren van sportief ondernemerschap, verbreden van (particulier) sportaanbod, creëren van werkgelegenheid en aantrekken van interessante (economische) doelgroepen zoals zelfstandig ondernemers, studenten en young professionals. Hier ligt nadrukkelijk een rol voor de (commerciële) partners in het veld zoals marktpartijen, verenigingen, particuliere sportaanbieders. Met de komst van Sportcampus Zuiderpark krijgt Den Haag een Huis voor de Sport dat ruimte biedt aan studenten, sporters, verenigingen, maar ook een plek kan bieden aan (zelfstandige) sportorganisaties in de stad. We vinden het van eminent belang dat bovengenoemde topsporticonen en het Hofbad doelgericht worden inzet bij het vergroten van de binding in de stad en voor de breedtesport.

Actiepunten:

- Creëren van permanente voorzieningen voor strandporten die het sportstrand het hele jaar door voor iedereen toegankelijk maken, in co-creatie met andere gemeentelijke sectoren zoals stadsbeheer, citymarketing en economie en in nauwe afstemming met strandbeleid.
- Faciliteren en stimuleren van de totstandkoming van een Huis van de Sport in Sportcampus Zuiderpark; de thuisbasis voor zelfstandige Haagse sportorganisaties zoals Den Haag Topsport, SWDH, NTC's, Innosport en sportmedische organisaties.
- In co-creatie met partijen in de stad komen tot een optimale programmering van Sportcampus Zuiderpark, die zowel de breedte- en topsport, de wijkfunctie als de CTO-ontwikkeling ten goede komt.

Ad ambitie 5: Doorgroeien naar een CTO-waardige topsportinfrastructuur

Den Haag wil blijven bouwen aan een optimaal topsportklimaat om de talenten en topsporters in onze stad te inspireren en verder te helpen hun topprestatie te realiseren. Het Haagse topsportbeleid sluit aan bij de nationale ambitie van NOC*NSF dat er naar streeft om het niveau van de topsport in de komende jaren van goed naar beter te brengen. In de ondersteuning van erkende talenten en topsporters wordt ook in Den Haag samengewerkt met NOC*NSF, onderwijsinstellingen en sportbonden om de infrastructuur voor talenten te optimaliseren. Het doel is een infrastructuur in te richten conform de eisen van een CTO, dat staat voor Centrum voor Topsport en Onderwijs. Dit betreft een nationaal voorgestane topsportstructuur waar topsporters en talenten op het gebied van sporten, wonen, werken en onderwijs gefaciliteerd worden. Hiervoor werken we nauw samen met onze partners, waaronder de Nationale en Regionale Trainingscentra (NTC's en RTC's), onderwijsinstellingen, sportbonden, het bedrijfsleven en de stad Rotterdam in het kader van de Metropool. Daarmee streeft Den Haag er naar om naast Amsterdam, Heerenveen, Papendal en Eindhoven, het vijfde CTO van Nederland te huisvesten.

In aansluiting op dit profiel en op de sportvoorkeuren van de bevolking kiezen we voor een beperkt aantal speerpuntsporten. De keuze van een speerpuntsport betekent dat er samenwerking plaatsvindt in de stad op alle elementen binnen de topsport: talent, (nationale) organisatie, evenement, verbinding met (partners in) de stad en de beschikbaarheid van de juiste (wedstrijd) accommodaties. Den Haag hanteert hierbij een 'niche strategie' met nadruk op groeiende takken van sporten die aansprekend zijn voor grote groepen Hagenaars. Rond deze speerpuntsporten wil Den Haag zich profileren en bouwen aan een inspirerend topsportklimaat. Uit onderzoek is gebleken dat zwemmen en vecht- en verdedigingssporten vooral onder jeugd en jongeren populair zijn. Daarnaast is er in deze takken van sport draagvlak bij zowel de sportbonden als de Haagse verenigingen om gezamenlijk op te trekken als het gaat om talent- en topsport ontwikkeling. Bovendien bieden het Hofbad en Sportcampus Zuiderpark als (nieuwe) topsport accommodaties in de stad mogelijkheden om de topsportambities van deze sporten te faciliteren. Hieruit

volgt dat we naast de strand- en zeesporten – waarin Den Haag al de thuisbasis is van de nationale selecties beachvolleybal en zeilen - ook zwemmen en vecht- en verdedigingssporten tot speerpuntsport benoemen.

Actiepunten:

- Optimaliseren van de ondersteuningsmogelijkheden van alle topsporters en talenten in de stad.
- Blijvend investeren in de nationale samenwerking met beachvolleybal en zeilen.
- Uitbreiden en professionaliseren van de Regionale Trainingscentra (RTC's) als onderdeel van de topsportinfrastructuur in de metropoolregio en met een CTO als stip aan de horizon.
- Onderzoeken of de erkenning van topsportverenigingen in Den Haag voldoende is of dat er aanpassing nodig is. Het versterken van deze topsportverenigingen door kennis over topsportgerelateerde onderwerpen als talentontwikkeling, coaching, kader te delen en op maat te ondersteunen. Dit alles in samenwerking met de Vereniging Samenwerkende Haagse Topsportverenigingen (SHS).

Ad ambitie 6: Minstens één internationaal (top)sportevenement per jaar, voor en van de hele stad

Aansprekende (top)sportevenementen dragen bij aan het sportieve imago van Den Haag, zetten Den Haag op de kaart, zorgen voor binding en inspiratie, houden de stad levendig en aantrekkelijk en bieden mogelijkheden voor maatschappelijke en economische spin-off. Om die reden wil Den Haag – als onderdeel van een breed samenhangend programma van sport- en andere evenementen – jaarlijks minimaal één groot (top)sportevenement naar de stad halen. Voor de topsport zelf, maar vooral ook voor de stad en haar inwoners. Op nationaal niveau participeert Den Haag samen met Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Eindhoven en NOC*NSF in de netwerkorganisatie *Kracht van Sportevenementen* dat als belangrijkste doel heeft om strategische sportevenementen naar Nederland te halen die bijdragen aan het profiel van Nederland als sportland. Via dit netwerk delen de partners kennis over het organiseren van aansprekende sportevenementen en trekken ze gezamenlijk op in de lobby richting internationale federaties om deze evenementen naar Nederland te halen. Op stedelijk niveau vindt afstemming plaats met andere gemeentelijke sectoren om te bepalen of de verwerving van een evenement, niet alleen voor de sport, maar ook economisch, cultureel en sociaal interessant is. We streven naar de organisatie van sportevenementen die een blijvende impact hebben op de stad en haar inwoners.

Actiepunten:

- In kaart brengen van de mogelijkheden om aansprekende en passende (top)sportevenementen naar Den Haag te halen op basis van draagvlak in de stad en de gekozen speerpuntsporten, met daarbij ook oog voor paralympische evenementen.
- In co-creatie met andere gemeentelijke sectoren afstemmen van culturele en andersoortige evenementen in de stad om elkaar te versterken, spin-off te realiseren en een zo breed mogelijk publiek te bereiken.
- In co-creatie met de gemeentelijke economische sector in beeld brengen van de kansen voor de inrichting van een (revolving) evenementenfonds ter ondersteuning van de stedelijke programmering van (inter)nationale aansprekende (sport)evenementen.

Ad ambitie 7: Topsport als impuls voor stad en breedtesport

Topsport kan een impuls geven aan de stad in het algemeen en aan de breedtesport in het bijzonder. Want topsport vormt een inspiratiebron voor velen. Aansprekende topsportprestaties en -evenementen stralen uit op stad, sport en wijk. Veel Hagenaars ontleen een gevoel van trots en verbondenheid aan topsportevenementen en –prestaties in hun stad. Door als toeschouwer aanwezig te zijn, maar ook door actief te participeren als sporter, begeleider of vrijwilliger. De verbinding van top- en breedtesport komt echter niet vanzelf tot stand. Den Haag wil die verbindingen creëren, onder meer door gerichte koppeling tussen gemeentelijke topsport en breedtesportprogramma's. En door organisatoren van

topsportevenementen via subsidievoorwaarden te stimuleren om ook side-events voor de breedtesport te organiseren. Daarnaast streven we er naar om de topsportfaciliteiten (o.a. de Zeezeilhaven en Beach City) optimaal te gebruiken, bijvoorbeeld door er ook andere evenementen en wedstrijden te laten plaatsvinden (denk aan roeien, extreme watersporten, voetvolley). Evenementen zorgen voor reuring in de stad en bieden prachtige mogelijkheden voor de verbinding tussen breedtesporters en toeschouwers en topsport(faciliteiten).

Actiepunten:

- Betrekken van de Haagse wijken, sportbonden en sportverenigingen bij topsportevenementen door er breedtesportactiviteiten en -programma's aan te verbinden. Met daarbij specifiek aandacht voor side-events voor specifieke doelgroepen, waaronder Hagenaars met een beperking.
- Inzetten en benutten van Haagse topsporters (met en zonder beperking) en topsportverenigingen als rolmodel bij het stimuleren en organiseren van breedtesport in de wijken.
- Stimuleren van samenwerking tussen topsportverenigingen en ambitieuze breedtesportverenigingen.
- Stimuleren en uitbreiden van de financiële mogelijkheden indachtig dat wat reeds in het coalitieakkoord staat om naast de topsportprogramma's voor zeilen en beachvolleybal ook andere evenementen en wedstrijden in de haven en op het strand te laten organiseren (roeien, extreme watersporten, beachsporten).

3.2 Talent voor de wijk: samen in beweging

Hoe zorgen we dat de sport- en beweegdeelname in alle Haagse wijken op een zo hoog mogelijk niveau komt?

Na de stad vormt de wijk een tweede belangrijk aangrijpingspunt om de kracht van sport nog beter te benutten in Den Haag. Eerder zagen we dat de sportparticipatie in onze stad de afgelopen jaren geleidelijk is toegenomen, maar ook dat een aantal wijken op dat vlak sterker dan gemiddeld achterblijft. Het gaat dan met name om wijken in de stadsdelen Centrum, Escamp en Laak. Kennelijk zijn hier andere inspanningen en maatregelen nodig.

De grote verschillen tussen wijken, onder andere op het gebied van bevolkingssamenstelling, (sport)voorzieningenniveau en aanwezige organisaties, vereisen een aanpak op maat. Alle aanwezige talenten en schatten in de wijken moeten worden aangeboord om de achterblijvende groepen – met name migranten, vrouwen, senioren, laag opgeleiden en lagere inkomens – te verleiden letterlijk en figuurlijk in beweging te komen en te blijven; dichtbij huis, in de wijk. Dat vraagt om nauwe afstemming en samenwerking tussen partijen in de wijk; niet alleen vanuit de sport, maar samen met iedereen die een bijdrage kan en wil leveren.

Daarbij gaan we uit van de vraag, behoeften en talenten van de bewoners zelf. We zetten in op (het terugbrengen van) de waarde van het verenigingsleven in de wijk door te kiezen voor een gebiedsgerichte aanpak gericht op binden, verbinden en bouwen. Dat neemt niet weg dat andere sportaanbieders, zoals fitnesscentra en sportscholen ook een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Zij zijn soms in staat om bewoners te bereiken die de weg naar de traditionele sportverenigingen niet of moeilijk weten te vinden. Daarnaast wordt betrokkenheid gevraagd van tal van andere partijen in de wijk. Zo vormen de sociale wijkzorgteams een belangrijke schakel, omdat zij de bewoners met hun (on)mogelijkheden goed kennen. Andersom is het belangrijk dat de sociale wijkzorgteams op de hoogte zijn van de mogelijkheden van sport en bewegen in de wijk.

De focus in deze aanpak ligt op de wijken die het laagst scoren op het gebied van sport en bewegen, te weten: Transvaalkwartier, Groente en Fruitmarkt, Schildersbuurt, Stationsbuurt, Bouwlust en Vrederust, Moerwijk, Laakkwartier en Spoorwijk, Regentessekwartier, Rustenburg en Oostbroek en Zeeheldenkwartier. We sluiten hierbij waar mogelijk ook aan op de wijken die in de gemeentelijke wijkaanpak als focus zijn gekozen. Juist hier moeten meer mensen in beweging komen. Niet alleen om op gelijk sportdeelnameniveau te komen met de rest van Den Haag, maar ook om maatschappelijke grenzen te verleggen. Want juist in deze aandachtswijken kan sport het verschil maken. Sport kan de inwoners een gezamenlijke identiteit bieden. Van daaruit komen mensen in verbinding met nieuwe ervaringen, andere personen en voorheen onbereikbare omgevingen. Ook dat is de kracht van sport.

Genoemde tien focuswijken willen we stevig ondersteunen bij het komen tot een integrale wijksportaanpak. Dat doen we intensief en gericht, op basis van gedegen gebiedsanalyses. Hierdoor zijn we in staat maatwerk te leveren. We richten ons dus specifiek op deze aandachtswijken, maar zonder de andere wijken in Den Haag te veronachtzamen. Ook daar blijven we inzetten op het op peil houden van een sterke basis met sportstimuleringsprogramma's voor alle leeftijdsfasen die de afgelopen jaren hun kracht hebben bewezen. Denk daarbij aan de typisch Haagse inzet van jeugdsport- en schoolsportcoördinatoren, buurtsportcoaches gericht op de sport- en beweegdeelname van volwassenen en senioren en een sterke structuur met onder andere deskundig kader voor 65-plussers.

De ambities op wijkniveau voor de periode 2015-2018 luiden als volgt:

1. *Bouwen aan een wijksportnetwerk en -plan, waarin het bereiken, verleiden en binden van te weinig actieve wijkbewoners en groepen tot een leven lang sportief zijn centraal staat.*
2. *Sportvoorzieningen open stellen voor de wijk, als ontmoetingsplek en met mogelijkheden voor recreatief (mede)gebruik.*
3. *Versterken van het wij(k)gevoel door middel van sport.*

Ad ambitie 1: Bouwen aan een wijksportnetwerk en -plan

Een goede, effectieve wijksportaanpak begint met het betrekken van het aanwezige potentieel in de wijk. Het staat of valt met de betrokkenheid van de verschillende spelers in de wijk: van gebiedsgerichte teams en sociale wijkzorgteams tot scholen, welzijns-, buurt-, zorg-, gezondheids- en zelforganisaties tot jeugdsport- en schoolsportcoördinatoren, buurtsportcoaches, sportverenigingen en andere sportaanbieders. Ieder kan vanuit zijn eigenheid en expertise een unieke bijdrage leveren. Het gaat er om een echt team te smeden en daar actief in te investeren. Een team dat een gezamenlijk en hoger doel nastreeft en bereid is om samen te werken en af te stemmen. Met elkaar zijn zij er verantwoordelijk voor kansen te zien en te benutten, voor hun specifieke wijk en wijkbewoners. Want elke wijk heeft zijn eigen uitdagingen en vraagstukken. Dit plan op maat maakt kort maar krachtig duidelijk welke stappen moeten worden gezet om de sportparticipatie in de wijk te verhogen en wat ieders rol daarin is. Het plan start met een analyse van de sterke en zwakke punten, kansen en bedreigingen per (focus)wijk, opdat achterblijvende doelgroepen, knelpunten, drempels, randvoorwaarden én talenten, kansen en schatten scherp in beeld zijn. In het plan is verder aandacht voor:

- satellietclubs: de mogelijkheden voor (her)waardering van het verenigingsleven door samenwerking tussen sportorganisaties, scholen, bedrijfsleven en zorg-, buurt- en welzijnsorganisaties. Binnen de wijk, maar vooral ook cross-stedelijk, bijvoorbeeld faciliteren van sterke verenigingen om naar de wijk te komen in de vorm van een satelliet, alliantie of wijksportvereniging;

- werven en opleiden van vrijwilligers (train de trainer): investeren in het opleiden van mensen door het inzetten van succesvolle concepten als 'Train de Trainer' en 'Meedoen, leren en winnen' en door het uitbouwen van bestaande scholarships programma's;
- het stimuleren van zelforganisatie door samenwerking met opbouw- en welzijnswerk;
- het wegnemen van drempels door samenwerking met organisaties die bewoners al aan zich gebonden hebben zoals moskeeën, migrantenorganisaties, buurtorganisaties en scholen;
- inzet van instrumenten als de Ooievaarspas en Stichting Leergeld die de financiële drempels voor Hagenaars met een kleine beurs verlagen;
- andere mogelijkheden voor structureel sporten in de wijk die mogelijk beter aansluiten op specifieke voorkeuren en behoeften, zoals laagdrempelige sportinstuiven (wijkactiviteiten), sporten binnen informele netwerken en ongeorganiseerd sporten, maar ook andere sportorganisaties die een rol kunnen en willen spelen;
- aansluiten op de toenemende behoefte van mensen om te sporten waar, wanneer en met wie ze willen door het ontwikkelen van een flexibeler en voor sommige groepen beter passend aanbod;
- afstemming en samenwerking met gebiedsgerichte teams en sociale wijkzorgteams;
- intensiveren van de samenwerking met scholen door meer focus te leggen op het bereiken van niet-actieve kinderen in het kennismakingsaanbod;
- ontwikkelen van een sporten-op-recept structuur door het stimuleren van samenwerking tussen sportaanbieders en eerstelijnszorg en door deals te sluiten met zorgverzekeraars;
- inzetten van communicatie-uitingen (zoals sport- en beweegwijzers) en campagnes om sport en bewegen onder de aandacht te brengen van verschillende doelgroepen en betrokken partijen en hen bewust te maken van het belang ervan.

Met de uitvoering van een intensieve, goed doordachte en integrale wijkspportaanpak willen we ervoor zorgen dat de sportparticipatie in de tien (focus)wijken structureel wordt verhoogd. Cruciaal daarvoor is het bereiken, verleiden en binden van groepen die dit het hardst nodig hebben. De actiepunten en maatregelen die hieruit voortvloeien zijn echter niet voorbehouden aan de focuswijken: ook in de andere wijken blijven we ons inzetten om niet-actieve groepen aan het sporten en bewegen te krijgen en te houden. We spreken wijkbewoners aan in een vertrouwde omgeving en gaan uit van hun behoeften en talenten: wat willen ze, waar zijn ze goed in? Dat doen we samen met partijen in de wijk die de doelgroep goed kennen, zoals jongerenwerk, opbouwwerk en sociale wijkzorgteams. We zetten in op solide allianties om de geleidelijke daling (de spreekwoordelijke skihelling) en de bedreigingen van een sportieve leefstijl door factoren als verdere digitalisering van de samenleving, vergrijzing en ontgroening te keren. We onderzoeken of dit meegenomen kan worden in de ontwikkelteams uit de convenantafspraken die Den Haag met alle zorgverzekeraars heeft gemaakt. Scholen, buurt- en sportorganisaties werken bijvoorbeeld samen om een familie-aanpak mogelijk te maken waardoor ouders gebruik maken van sportvoorzieningen/arrangementen bij de school of sportvereniging van hun kinderen. En om kwetsbare ouderen met een laag economische status in beweging te brengen ligt nauwe samenwerking van een buurtsportcoach met sportorganisaties, welzijns- en zorginstellingen bijvoorbeeld voor de hand. Waarmee we zorgen voor structureel laagdrempelige groepsbeweegprogramma's in de woonomgeving.

Actiepunten:

- Stimuleren en faciliteren van de opbouw van een wijkspportnetwerk in elk van de tien focuswijken, waarin uiteenlopende partijen constructief met elkaar afstemmen en samenwerken en kennis delen over het bereiken, verleiden en behouden van te weinig actieve en kwetsbare groepen.
- In co-creatie met dit wijkspportnetwerk het opstellen van een wijkspportplan per focuswijk dat aanpak, prioriteiten en rollen beschrijft en specifiek aandacht besteedt aan het vergroten van de organisatiekracht in de wijk.

Ad ambitie 2: Sportvoorzieningen open stellen voor de wijk

De vele mooie gemeentelijke sportparken, sporthallen en zwembaden die de stad rijk is, worden nu vooral gebruikt voor de georganiseerde sport. Deze voorzieningen zijn veelal afgescheiden van de omgeving, vaak letterlijk door hoge hekken. Den Haag wil de wijkfunctie van de sportvoorzieningen vergroten door deze letterlijk en figuurlijk meer open te stellen voor de wijk. Concreet betekent dit dat de sportparken, -hallen en zwembaden moeten gaan fungeren als ontmoetingsplek in de wijk en meer mogelijkheden bieden voor recreatief (mede)gebruik. Dat geldt zeker in de focuswijken, maar ook elders in de stad kan zo'n 'Sport en Beweegpark voor de wijk' het gebruik van de voorzieningen bevorderen. Want dichtbij kunnen sporten in een veilige en vertrouwde omgeving is voor veel (kwetsbare) doelgroepen een belangrijk factor die meespeelt in het wel of niet in beweging komen en blijven. In aansluiting op de wensen en behoeften in de wijk wordt hier ingezet op het creëren van mogelijkheden voor recreatief (mede)gebruik en het combineren van functies in de accommodaties, bijvoorbeeld gebruik van de sportfaciliteiten door kinderopvang, kantinegebruik voor flexwerkplekken of een ontmoetingsplek voor eenzame ouderen. Daarnaast willen wij andersoortige, meer flexibele vormen van sport faciliteren, zoals sportinstuiven, hardlooptroepen, verdedigingssporten en denksporten. En tot slot denken wij aan de aanleg van en koppeling met playgrounds, public fitness en sport in de buitenruimte, zoals urban sports en skaten.

De buitenruimte moet Hagenaars uitdagen en mogelijkheden bieden om te bewegen en te sporten. De afgelopen jaren is een goede start gemaakt met de realisatie van diverse laagdrempelige (semi)openbare voorzieningen in de buitenruimte, zoals sporttuinen, Cruijff Courts, RKF Playgrounds en beachcourts. Het belang van deze voorzieningen is groot, zeker op plekken waar weinig tot geen sportvoorzieningen zijn. Om iedereen bij de sport te betrekken is het nodig om integraal beleid te ontwikkelen waarin de behoefte aan ongeorganiseerd en flexibel sporten, maar ook nieuwe sporten als *freerunning* wordt omarmd. Den Haag wil deze ontwikkeling faciliteren en verder helpen uitbouwen en ontplooiën waar dit gewenst en mogelijk is. Hiervoor is het nodig om samen met de doelgroep, bijvoorbeeld jongeren, en de sector buitenruimte en het Haagse speelbeleid met ruim 500 speelplekken een integrale visie te ontwikkelen. Centraal in die integrale visie staat het stimuleren van een cultuur waarin kinderen en jongeren een ontwikkeling doormaken van plezierig buitenspelen naar een leven lang (on)georganiseerd sporten en bewegen. De uitdaging ligt in het verder optimaliseren en uitbreiden van voorzieningen, en in het zorgen voor samenwerking van meerdere partijen om de voorzieningen te voorzien van goede programmering en optimaal en veilig gebruik. In de aanpak en visie is er oog voor zowel de hardware (inrichting en stenen) als de software: begeleiding en stimulering, bijvoorbeeld door het organiseren van streetsportactiviteiten.

Actiepunten:

- Komen tot aanpak voor voorzieningen en buitenruimte door in samenwerking met andere beleidsafdelingen en de doelgroep een gedeelde gemeentelijke visie te ontwikkelen, gericht op het optimaliseren van de kwaliteit en capaciteit van sportvoorzieningen (parken, hallen en zwembaden) en buitenruimte. In het plan is er ook aandacht voor organisatie en beheer (onderzoeken van meerwaarde parkmanager);
- Starten van een pilot gericht op de ontwikkeling van een multifunctioneel 'Sport en Beweegpark voor de wijk';
- Voortzetten van de lijn om laagdrempelige sportieve mogelijkheden in de buitenruimte te realiseren, gericht op diverse doelgroepen; dit in nauwe samenwerking en afstemming met andere gemeentelijke afdelingen;
- Stimuleren van schoolbesturen om in overleg met sport gymzalen bij scholen voor verenigingssporten aan te passen.

Ad ambitie 3: Versterken van het wij(k)gevoel door middel van sport

Last but not least kan sport in zowel de stad als de wijken bijdragen aan een gezamenlijke identiteit, aan zogeheten *common grounds*. Mits op de juiste manier ingezet zorgt sport voor reuring en appelleert het aan een krachtig wij(k)gevoel. Impliciet draagt Den Haag met al haar op sport gerichte activiteiten bij aan dit wij(k)gevoel, maar daarnaast willen we dit ook meer expliciet stimuleren. Door jaarlijks 070-stadsspelen te organiseren, staat heel Den Haag in het teken van ontmoeting door sport en spel; als symbool om wijken, stad en sport te verbinden. Diverse partners en activiteiten kunnen hier een plek in krijgen, zoals (bestaande) buurtsport- en schoolsporttoernooien. Samenwerking met en tussen sportaanbieders, scholen, welzijnsorganisaties, professionals als streetsportleiders en andere buurtsportcoaches, bedrijven en andere partijen is de basis waarop het succes van deze 070-stadsspelen drijft.

Door wijkbewoners te versterken in hun eigen kracht en creativiteit, ontstaan de mooiste initiatieven. We ondersteunen deze initiatieven vanuit de wijk door een sportinitiatievenbudget in te richten. Wijkbewoners en –organisaties krijgen daarmee de kans vanuit eigen kracht een sportinitiatief te starten dat bijdraagt aan de bevordering van duurzame en structurele sportdeelname van de wijkbewoners, al dan niet in samenwerking met professionals als de jeugdsportcoördinator of de buurtsportcoach. Een concept als ‘Train de Trainer’ is een goed voorbeeld: bewoners worden tot trainer opgeleid, zodat de kosten voor begeleiding van sport- en beweegactiviteiten in de toekomst achterwege kunnen blijven en de financiële drempel van de beweeg- of sportactiviteit weggehaald wordt. Dergelijke initiatieven die een structurele bijdrage leveren aan sporten en bewegen in de wijk ondersteunt gemeente Den Haag komende jaren van harte. Overigens wel met oog voor de noodzaak van professionele begeleiding bij kwetsbare groepen Hagenaars, zoals Hagenaars met een verstandelijke beperking of 70-plussers.

Actiepunten:

- In samenwerking met sportaanbieders, scholen, welzijnsorganisaties, Streetsport, bedrijven e.d. organiseren van jaarlijkse stadsspelen;
- Instellen van een sportinitiatievenbudget: individuele burgers en organisaties kunnen startbudget aanvragen voor een activiteit die duurzaam en structurele sportdeelname in de focuswijk bevordert. Het belangrijkste criterium is dat de initiatieven een bijdrage moeten leveren aan *structurele* sportbeoefening.

3.3 Talent voor de vereniging: versterken en benutten organisatiekracht en maatschappelijke impact van sport

Hoe vergroten we de organisatiekracht en maatschappelijke impact van onze Haagse sportorganisaties, en hoe bereiken we meer effectiviteit door intensievere samenwerking tussen (sport)organisaties?

Zoals gezegd vormen de Haagse sportverenigingen een belangrijk fundament van de Haagse sport. Vooral hier krijgt structurele en regelmatige sportbeoefening voor grote groepen Hagenaars gestalte. Daarmee dragen de Haagse sportverenigingen niet alleen bij aan een actieve leefstijl, ook vormen ze een belangrijke ontmoetingsplek. Via de verenigingssport doen mensen bovendien organisatorische, sociale en tal van andere vaardigheden op. Vanwege deze unieke waarden willen we de sportverenigingen in Den Haag alle ruimte en mogelijkheden bieden om hun potentieel te benutten, zonder daarbij andere sportaanbieders uit te sluiten. We (h)erkennen het belang van andere sportorganisatievormen. Waar zij een goede bijdrage kunnen leveren aan de Haagse doelen van sportbeleid, zijn ook zij in beeld, en werken we met hen samen.

Verenigingsondersteuning is in de eerste plaats gericht op het behouden en versterken van de vitaliteit van de sportverenigingen. De maatschappelijke waarde dankt de verenigingssport immers vooral aan haar

missie: het gezamenlijk organiseren en beoefenen van sport. En om die missie goed te kunnen blijven volbrengen moeten sportverenigingen bovenal vitaal zijn. Hoe vitaler, hoe beter verenigingen sporters aan zich weten te binden. De ondersteuning kan per vereniging en tak van sport verschillen, want elke club herbergt andere mensen en talenten en kent zo zijn eigen mogelijkheden en knelpunten. Wanneer de vitaliteit van clubs onder druk staat kunnen fusies of allianties met sterkere clubs soms onvermijdelijk zijn.

Naast het behouden van de kracht van sport dagen we sportverenigingen uit om voortdurend te blijven innoveren en in te spelen op de wensen en behoeften uit de samenleving. In dit verband verdient ook het succesvolle Haagse concept 'Buurthuis van de Toekomst' navolging op bredere schaal. Het gaat hier om sportverenigingen, die letterlijk en figuurlijk hun poorten open zetten voor de wijk en op die manier fungeren als wijkontmoetingscentrum: sporters en buurtbewoners kunnen er terecht voor tal van sport- en beweeg-, maar ook andere activiteiten, aangepast aan de behoeften in de wijk. Samenwerking vormt hierbij de sleutel: samenwerking met andere sportaanbieders, maar ook met (wijk)organisaties uit andere sectoren, zoals onderwijs, welzijn, zorg en bedrijfsleven. Dergelijke vormen van samenwerking willen we stimuleren en faciliteren om het potentieel van verenigingen en hun partners zo goed mogelijk te benutten.

Op het niveau van verenigingen onderscheiden we de volgende ambities voor de periode 2015-2018:

1. *Sportverenigingen pro-actief ondersteunen zodat het aantal vitale sportverenigingen stijgt.*
2. *Ondersteunen van sportorganisaties die 'een levenlang sporten' weten aan te bieden aan een brede en diverse achterban.*
3. *Versterken en uitbreiden aantal maatschappelijk actieve sportverenigingen*

Ad ambitie 1: Pro-actief ondersteunen sportverenigingen

Sportverenigingen zijn er in de eerste plaats om sport te organiseren. Om deze kerntaak goed te kunnen (blijven) uitoefenen is het van belang dat clubs vitaal zijn. Onder vitaal verstaan wij het vermogen om nu en in de toekomst sport aan de huidige en toekomstige leden aan te kunnen bieden. Een veilig (pedagogisch) sportklimaat bij sportverenigingen is daarbij van groot belang, want in principe moet iedereen zich in de sportvereniging thuis voelen, ongeacht sekse, afkomst of geaardheid. Dit betekent ook bij verenigingen niet expliciet levende thema's als homo-acceptatie en discriminatie bespreekbaar maken en samen met verenigingen zoeken naar een passende aanpak om iedereen zich veilig en welkom te laten voelen. Uit onderzoek blijkt dat homo-sporters drempels ervaren en ruimte missen om hun eigenheid bespreekbaar te maken binnen hun sportvereniging. De sportomgeving maakt homo-acceptatie niet of zelden zichtbaar en bespreekbaar. Er zijn al sportverenigingen die meewerken aan het Sportiviteit en Respect-convenant die voornamelijk gaat over veiligheid en het tegengaan van geweld. We onderzoeken of dit verdrag kan worden verbreed naar homo-acceptatie en anti-discriminatie en verder kan worden uitgerold bij meerdere organisaties. Daarnaast zetten we in op verdere agendasetting van dit thema en het ontwikkelen van een aanpak samen met de sport en de John Blankenstein Foundation om homo-sporters thuis te laten voelen op de sportvereniging. De John Blankenstein Foundation heeft een plan van aanpak ontwikkeld om homo-discriminatie binnen voetbal- en hockeyverenigingen bespreekbaar te maken, een Haagse variant wordt momenteel uitgewerkt.

Den Haag wil de vitaliteit van sportverenigingen vergroten door hen proactief, gericht en op maat te ondersteunen en onderlinge samenwerking te bevorderen. Wanneer clubs onvoldoende levensvatbaar blijken te zijn zal worden aangestuurd op fusies of allianties. Den Haag heeft al instrumenten om verenigingen te ondersteunen bij hun vitaliteit via:

- Een sterke en vraaggerichte helpdesk verenigingsondersteuning die bekend is bij alle sportverenigingen. Verenigingen kunnen hier terecht met al hun vragen en worden deskundig geholpen of doorverwezen;
- Het versterken van sportverenigingen door de inzet van jeugdsportcoördinatoren en buurtsportcoaches die clubs van binnenuit versterken en structurele verbindingen leggen met buurt, onderwijs en sport voor jeugd, jongeren, volwassenen, senioren en kwetsbare groepen.

Actiepunten:

- Faciliteren van kennisuitwisseling tussen sportverenigingen en opzetten van lerende netwerken, waardoor clubs elkaar kunnen inspireren op onderwerpen als kaderontwikkeling en veilig sportklimaat;
- Starten met pilots van John Blankenstein Foundation bij Haagse voetbal- en hockeyverenigingen om homo-acceptatie bespreekbaar te maken en de organisatie van een symposium voor Haagse voetbal- en hockeyverenigingen;
- Stimuleren van (wijkoverstijgende) samenwerking en allianties tussen sterke, vitale sportverenigingen en zwakkere clubs door middel van satellieten en maatjesprojecten;
- Proactieve verenigingsondersteuning (op basis van de vitaliteitsscan en maatschappelijke ontwikkelingen), met als speerpunten:
  - beleid en visie;
  - ledenwerving en -behoud, en ook onder de aandacht brengen bij sportclubs van het creëren en behouden van een klimaat waarin de leden en specifiek de jeugd zich veilig voelen, homo-acceptatie gewoongood is en discriminatie niet wordt getolereerd. Creëren van een veilig pedagogisch sportklimaat en passende aanpakken ontwikkelen;
  - actief aansturen op en ondersteunen van fusies tussen verenigingen die al jaren aantoonbaar onder druk staan.
- Vergroten van de vitaliteit van en het verenigingsgevoel bij binnensportverenigingen door het clusteren van gebruiksuren in de sporthallen en zwembaden, en aanbieden van verenigingsruimten waar dit gewenst en mogelijk is.

Ad ambitie 2: Ondersteunen van sportorganisaties die 'een levenlang sporten' weten aan te bieden aan een brede en diverse achterban.

In de visie van Den Haag kunnen sportverenigingen, maar ook andere (sport)organisaties een belangrijke rol spelen in het bereiken en stimuleren van het gedachtengoed van een leven lang sportief actief zijn, hoe jong of oud je ook bent en welke achtergrond je ook hebt en zeker ook voor groepen die achterblijven in sportdeelname: mensen met een beperking, 55+, vrouwen, Hagenaars van migrantenafkomst. Voor elke leeftijdsfase en groep is daarbij een andere werkwijze geboden, gericht op het wegnemen van drempels en op effectieve toeleiding vanuit een sterke structuur. De waarde die een (sport)organisatie kan hebben voor zijn omgeving is hierin leidend. Den Haag stimuleert, faciliteert en werkt samen met (sport)organisaties die in staat zijn om groepen een levenlang sporten aan te bieden.

Actiepunten

- Inzet van buurtsportcoaches bij (sport)organisaties, o.a.:
  - Structurele inzet en uitbreiding van de buurtsportcoach verstandelijk gehandicapten, werkzaam bij zorginstellingen;
  - Buurtsportcoaches sport en gezondheid bij zorg- en wijkinstellingen (Schilderswijk, Laak en Moerwijk);
  - Buurtsportcoaches (kwetsbare) volwassenen en senioren bij sportverenigingen.

Ad ambitie 3: Versterken en uitbreiden aantal maatschappelijk actieve sportverenigingen

Sportverenigingen zijn maatschappelijk actief wanneer zij activiteiten aanbieden voor mensen van buiten de vereniging - niet-leden, bijvoorbeeld buurtbewoners - en/of samenwerken met andere organisaties. Bijvoorbeeld als verenigingen zich bezig houden met het realiseren van bredere maatschappelijke doelen, zoals zinvolle dagbesteding en passende jeugdhulp. We stimuleren de sportverenigingen om nog meer de brug te slaan naar de wijk en de wensen en behoeften van hun omgeving. Door meer naar buiten te treden en verbindingen met de buurt aan te gaan worden meer mensen en organisaties betrokken bij de vereniging. Zo levert het delen van het clubgebouw met partijen uit de buurt voordelen op in de vorm van betere exploitatie van het clubgebouw, maar ook vergroot het de kans op nieuwe leden, verbetering van kader, meer sponsors, vergroten van het wijkgevoel en een grotere erkenning van elkaars activiteiten. Dit gaat echter niet vanzelf en vraagt – naast een ‘open mind’ van de sportverenigingen – om stimulering en ondersteuning, in nauwe samenwerking met vele partners in de stad en de wijken. Het is hierbij de kunst om iedere partij aan te spreken op zijn eigen rol en kwaliteiten. De sportverenigingen die hun horizon willen verbreden worden door de gemeente ondersteund om hun maatschappelijke ambities waar te maken, mede in het kader van het Buurthuis van de Toekomst.

Actiepunten:

- Voortzetten van de ondersteuning van de maatschappelijke wijkfunctie van sportverenigingen. De nadruk ligt op het versterken van de sportclubs die deze functie al vervullen. Dat doen we door het equiperen en ondersteunen van sportorganisaties die zich specifiek richten op achterblijvende groepen en willen bijdragen aan bredere maatschappelijke doelen.

4. Financiën

De ambities in deze sportnota zullen voor zover mogelijk binnen de bestaande sportbegroting worden uitgewerkt. Waar dat niet mogelijk is, wordt uiteraard een uitgewerkt voorstel aan de raad voor gelegd. De meerjaren sportbegroting zoals vastgesteld door de raad in 2015 ziet er als volgt uit.

1. Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	71.130	67.393	57.141	56.802	56.802
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	71.130	67.393	57.141	56.802	56.802
Voorjaarsnota	337-	343-	343-	343-	343-
Financiële ontwikkelingen	-	328-	398-	465-	512-
Nieuw beleid	-	3.700	9.100	6.700	7.050
Sociaal domein	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	4.446-	4.691-	529	500	750
Neutrale mutaties in/tussen programma's	2.403	842	887	824	406
Totaal lasten	68.750	66.573	66.916	64.018	64.153

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	18.643	16.592	10.291	10.283	10.283
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	18.643	16.592	10.291	10.283	10.283
Voorjaarsnota	-	-	-	-	-
Financiële ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	280-	280-	280-	280-
Sociaal domein	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	1.866-	5.492-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	1.651	180	232	170	27
Totaal baten	18.428	11.000	10.243	10.173	10.030

NB.

Invulling nieuw beleid sport vanuit coalitie-akkoord 'Vertrouwen op Haagse kracht'

Coalitieakkoord nieuw beleidsgeld X 1.000 euro	incidenteel totaal 2015-2018	structureel			
		2015	2016	2017	2018
kunstgras (4 velden p/j); aanleg en onderhoud	8.000	100	200	300	400
breedtesport accommodaties, extra ondersteuning sportverenigingen		750	750	750	1000
geen huurverhoging sportaccommodaties		280	280	280	280
sportevenementen	1.400				
sport in de buurt/combinatie-functionarissen			2.300	2.300	2.300
sportvoorzieningen voor studenten (bekostigen via onderwijs)					
topsport	2.500	500	1.000	1.000	1.000

In bovenstaand overzicht staan alle bedragen die in het coalitie-akkoord als nieuw beleid zijn opgenomen. Hiervan zijn:

- de structurele bedragen 'geen huurverhoging sportaccommodaties', 'sport in de buurt/combinatiefunctionarissen' en 'topsport' ter dekking van voorheen incidenteel gefinancierd beleid.
- De extra incidentele en structurele uitgaven voor kunstgras dienen ter realisering van ambitie 3, te weten een evenwichtig en goed gespreid aanbod van kwalitatief goede, goed bereikbare, toegankelijke, efficiënt gebruikte en bij voorkeur multifunctionele sportvoorzieningen, die conform Haagse norm worden onderhouden.

- Het incidentele geld voor sportevenementen wordt ter beschikking gesteld in 4 tranches van € 350.000, die zullen worden toegevoegd aan het Olympisch Fonds en ingezet ter realisering van de ambities 6 en 7, te weten: 6. Minstens één internationaal topsportevenement per jaar, voor en van de hele stad; en ambitie 7. Topsport als impuls voor stad en breedtesport. Hierbij zal nadrukkelijk afstemming plaatsvinden tussen Sport, Economie/Evenementen en City-marketing.
- Het incidentele bedrag voor topsport van 2,5 miljoen € komt per 2016 beschikbaar en zal worden gebruikt ter realisering van de ambities 4 en 5, te weten: ambitie 4 Bouwen aan hoogwaardige en aansprekende topsportvoorzieningen, als iconen voor stad en sport; en ambitie 5. Doorgroeien naar een CTO-waardige topsportinfrastructuur.
- De structurele middelen voor breedtesportaccommodaties/extra ondersteuning sportverenigingen zullen breed ingezet worden voor het realiseren van de ambities 8 tot en met 13. Sportverenigingen moeten ondersteund worden in hun aanbod, voorzieningen en kader alsmede in de samenwerking met andere (sport)organisaties om de sportdeelname naar een hoger niveau tillen met name in de tien focuswijken.

5. Kernwoorden sportnota 2015-2018

Samenvatting

‘Den Haag sportief in beweging. Sport maakt Den Haag sterker’

Langetermijnvisie 2015-2030, met ambities voor 2015-2018

1. Inleiding

De maatschappelijke kracht van sport optimaal benutten en stimuleren: dat is wat wij beogen. Want sport verbindt mensen door het plezier, passie en de energie die verbonden is met sport. Het is deze intrinsieke waarde die sport maakt tot een van de krachtigste middelen om de gehele Haagse samenleving te vitaliseren en te verbinden, op tal van vlakken. Sport opent deuren. Door middel van sport kunnen mensen hun talenten ontplooien en in contact komen met nieuwe werelden, groepen en mogelijkheden. Met sport bouwen we bruggen tussen ‘het veen en het zand’. We zorgen dat ‘het veen’ profiteert van de kracht van ‘het zand’ en vice versa. Want “sport has the power to change the world”, zoals Nelson Mandela ooit zei. Sport biedt bij uitstek kansen om mensen, groepen en organisaties te verenigen en bruggen te slaan tussen min of meer gescheiden werelden. Sport inspireert, spreekt innovatieve vermogens aan en heeft positieve effecten op de leefbaarheid, de band van bewoners met elkaar, het gezondheidsniveau, de economie en de profilering van de stad. Sport is, kortom, cruciaal voor de kwaliteit van leven in Den Haag.

2. Haagse visie op sport en bewegen: 2015-2030

De Haagse sport staat er al goed voor, maar de ambities liggen hoger. Wij willen die kracht van sport optimaal benutten en stimuleren. Wij willen er voor zorgen dat sport aantrekkelijk, toegankelijk en bereikbaar is voor *alle* Hagenaars; een leven lang. Het gaat er om dat dagelijks bewegen en regelmatig sporten een vanzelfsprekendheid wordt voor alle Hagenaars. Om dat te bereiken is het van belang aan te sluiten op de wensen, behoeften en mogelijkheden van alle inwoners: jong en oud, man en vrouw, Hagenaars met en zonder migranten achtergrond, vitaal en kwetsbaar, valide en invalide, homo en hetero. Dit betekent dat drempels, die sommige groepen ervaren om te sporten, moeten worden weggenomen. En ook dat er, vanuit de sport, nadrukkelijk aansluiting wordt gezocht met andere terreinen, verbanden, organisaties en maatschappelijke doelen.

Om dit vergezicht 2015-2030 mogelijk te maken, moeten inspanningen geleverd worden via de volgende zeven tactische bouwstenen:

1. *Verbinden en verenigen*: omdat sport zich onttrekt aan maatschappelijke rangen en standen biedt sport *common grounds*. Dit wil zeggen een gemeenschappelijke identiteit, van waaruit mensen in verbinding kunnen komen met nieuwe ervaringen, andere mensen en omgevingen.
2. *Ontplooien van talenten*: via sport wil het college mensen uitdagen om eigen talenten – in de breedste zin van het woord – te ontdekken en te ontwikkelen.
3. *Sport-inclusief denken*: het besef dat sport en bewegen kan helpen bij tal van maatschappelijke vraagstukken dient breed omarmd te worden, zowel in de sport als in andere sectoren.
4. *Maatwerk en innovatie*: de huidige samenleving – die zich kenmerkt door complexiteit, diversiteit en snelle veranderingen – vraagt om de inzet op slimme verbindingen en passende methoden die aansluiten bij de stad, bij specifieke organisaties en bij de wijk en zijn bewoners.
5. *Eigentijds sportvoorzieningenbeleid*: de verwachte bevolkingstoename in Den Haag vraagt om efficiënt ruimtegebruik. Dat betekent nadrukkelijke inzet op multifunctionele, duurzame en laagdrempelige sportvoorzieningen, op medegebruik en op sportief gebruik van buitenruimte.

6. *Verenigingssport centraal*: de sportverenigingen vormen het fundament van de Haagse sport en moeten worden gekoesterd en ondersteund, zonder daarbij andere sportverbanden (de zogeheten anders en niet georganiseerde sport) en sportbehoeften te veronachtzamen.
7. *Identiteit en profilering*: om sport als vanzelfsprekend onderdeel op de agenda te krijgen van Hagenaars, andere beleidssectoren en de buitenwereld is het belangrijk goed te communiceren over sportprestaties, evenementen, voorzieningen en verborgen schatten in het sportdomein.

3. Sportambities voor 2015-2018

Met deze visie als vergezicht hebben wij voor de komende vier jaar concrete ambities en actiepunten geformuleerd op drie strategische niveaus: de stad, de wijk en de vereniging. Op elk van deze drie strategische niveaus willen we de aanwezige, maar soms nog verborgen talenten en schatten aanspreken en optimaal tot hun recht laten komen. Met als belangrijkste uitdagingen:

- 1 *Voor de stad*: Hoe bouwen we de identiteit en het imago van Den Haag als sportstad aan zee verder uit, zowel stedelijk, nationaal als internationaal?
- 2 *Voor de wijk*: Hoe zorgen we dat de sport- en beweegdeelname in alle Haagse wijken op een zo hoog mogelijk niveau komt?
- 3 *Voor de vereniging*: Hoe vergroten we de organisatiekracht en maatschappelijke impact van onze Haagse sportorganisaties, en hoe bereiken we meer effectiviteit door de samenwerking tussen (sport)organisaties?

3.1 Talent voor de stad: Den Haag, sportstad aan zee

Maximale inzet op de kracht van sport start met het vanzelfsprekend maken van een leven lang sporten voor iedereen. Hiervoor is verdere samenwerking nodig met stedelijke partners in het onderwijs, bedrijfsleven en de zorg. Naast sportstimulering draagt ook de topsport in belangrijke mate bij aan het imago en de identiteit van Den Haag. De nadruk ligt op sporten die bij Den Haag en haar unieke ligging passen, met name strand- en zeesporten. Door letterlijk en figuurlijk ruimte te bieden aan prestaties, talent, innovatie, topsportverenigingen en aansprekende voorzieningen en evenementen zet Den Haag zich op de kaart én worden *common grounds* geboden voor de gehele Haagse samenleving. Hierbij past de ambitie van Den Haag om het vijfde Centrum voor Topsport en Onderwijs (CTO) in Nederland te worden, met Sportcampus Zuiderpark als kloppend sporthart van de stad.

Op het niveau van de stad richten onze inspanningen zich tot en met 2018 op:

- Een actieve sportieve leefstijl voor alle Hagenaars via een gedifferentieerde aanpak per leeftijdsgroep door samenwerking, vitalisering en versporting van onderwijs, zorg en bedrijfsleven;
- Hagenaars met een beperking net zo sportief als Hagenaars zonder beperking;
- goed aanbod van kwalitatief goede bereikbare en efficiënt gebruikte multifunctionele sportvoorzieningen;
- Bouwen aan hoogwaardige en aansprekende topsportvoorzieningen, als iconen voor stad en sport;
- Doorgroeien naar een CTO-waardige topsportinfrastructuur;
- Organisatie van minstens één internationaal aansprekend (paralympisch) topsportevenement per jaar;
- Doelgerichte inzet van topsport als impuls voor stad en breedtesport.

3.2. Talent voor de wijk: samen in beweging

Naast de inzet op stadniveau zet het college de komende jaren nadrukkelijk in op een aanpak op wijkniveau, met de focus op de tien wijken waar de sportparticipatie gemiddeld gezien het meest

achterblijft. Want juist in deze aandachtswijken kan sport het verschil maken: het kan inwoners een gezamenlijke identiteit bieden, van waaruit ze hun maatschappelijk grenzen kunnen verleggen. De tien focuswijken ondersteunt het college intensief en gericht bij het komen tot een integrale wijksportaanpak, op basis van gedegen gebiedsanalyses. In de andere wijken blijven we inzetten op het op peil houden van een sterke basis met succesvol gebleken sportstimuleringsprogramma's.

Elke wijk is anders en vraagt dus ook wat anders. Alle aanwezige individuele en organisatorische kracht, creativiteit en inspiratie in de wijk willen we aanboren om achterblijvende groepen – met name migranten, vrouwen, senioren, laag opgeleiden en Hagenaars met lage inkomens – te verleiden om letterlijk en figuurlijk in beweging te komen en te blijven. Dit doen we in aansluiting op de behoeften van wijkbewoners zelf en in nauwe afstemming en samenwerking met partijen en partners in de wijk, van gebiedsgerichte teams en sociale wijkzorgteams tot scholen, welzijns-, zorg-, migranten- en sportorganisaties. Mits op de juiste manier ingezet zorgt sport voor reuring en appelleert het aan een krachtig wij(k)gevoel. Impliciet draagt Den Haag met al haar op sport gerichte activiteiten bij aan dit wij(k)gevoel, maar daarnaast willen we dit ook meer expliciet stimuleren. Door jaarlijks 070-stadsspelen te organiseren, staat heel Den Haag in het teken van ontmoeting door sport en spel. Door daarnaast een sportinitiatieven-budget in te richten versterken we wijkbewoners in hun eigen kracht en creativiteit. Dat draagt bij aan de bevordering van duurzame en structurele sportdeelname van achterblijvende groepen wijkbewoners.

Om de kracht van sport ook in de wijken tot volle wasdom te laten komen zetten we vooral in op:

- Opbouw van een op maat gesneden wijksportnetwerk en –plan;
- Goede voorzieningen bieden mogelijkheid tot sport: het openstellen van sportvoorzieningen voor de wijk, als ontmoetingsplek en met mogelijkheden voor recreatief (mede)gebruik en flexibele vormen van sport voor alle wijkbewoners; en realisatie van laagdrempelige sportieve mogelijkheden in de buitenruimte;
- Het versterken van het wij(k)-gevoel door: instellen van een initiatievenbudget, gericht op ondersteuning van goede ideeën van individuele burgers en organisaties om sport in de wijk te bevorderen; en organisatie van jaarlijkse stadsspelen, waarbij heel Den Haag in het teken staat van sport en spel.

3.3. Talent voor de vereniging: versterken en benutten organisatiekracht en maatschappelijke impact van sport, en meer effectiviteit door samenwerking tussen sportorganisaties

De Haagse sportverenigingen vormen het fundament van de Haagse sport. Het is de plek waar structurele, regelmatige sportbeoefening gestalte krijgt, waar ontmoeting en verbinding plaatsvindt en waar vele Hagenaars organisatorische, sociale en tal van andere vaardigheden opdoen. Vanwege deze unieke waarden verdienen de Haagse sportverenigingen optimale ondersteuning, zonder andere sportorganisatievormen te veronachtzamen. Belangrijk is de onderlinge samenwerking tussen clubs te bevorderen. Wanneer clubs onvoldoende levensvatbaar blijken te zijn zal worden aangestuurd op allianties of fusies.

In de periode 2015-2018 willen we de organisatiekracht en maatschappelijke impact van de Haagse sportorganisaties versterken en benutten door:

- Pro-actief en op maat ondersteunen van sportverenigingen om hun vitaliteit te versterken en er voor te zorgen dat iedereen zich er veilig en welkom voelt, ongeacht sekse, afkomst of geaardheid. Hiertoe wordt voorzien in een helpdesk, inzet van jeugdsportcoördinatoren en buurtsportcoaches, kennisuitwisseling, lerende netwerken en samenwerkingsvormen tussen sterke en zwakkere clubs. Waar nodig wordt aangestuurd op fusies of allianties wanneer clubs onvoldoende levensvatbaar blijken te zijn;

- Ondersteunen van sportorganisaties die 'een levenlang sporten' weten aan te bieden aan een brede en diverse achterban, hoe jong of oud ook en ongeacht achtergrond, en zeker groepen die achterblijven, zoals gehandicapten, 65+, vrouwen en migranten. Wij ondersteunen onder andere door inzet van buurtsportcoaches bij deze organisaties;
- Versterken en uitbreiden van maatschappelijk actieve sportverenigingen om hun poorten open te zetten voor de wijk en samen te werken met andere sport- en wijkorganisaties als bijdrage aan bredere maatschappelijke doelen.

Financiën

De ambities in deze sportnota zullen voor zover mogelijk binnen de bestaande sportbegroting worden uitgewerkt. Waar dat niet mogelijk is, wordt uiteraard een uitgewerkt voorstel aan de raad voor gelegd. De meerjaren sportbegroting zoals vastgesteld door de raad in 2015 ziet er als volgt uit.

2. Programmabudget: Wat gaat dat kosten?

<i>LASTEN (incl. dotaties)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	71.130	67.393	57.141	56.802	56.802
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	71.130	67.393	57.141	56.802	56.802
Voorjaarsnota	337-	343-	343-	343-	343-
Financiële ontwikkelingen	-	328-	398-	465-	512-
Nieuw beleid	-	3.700	9.100	6.700	7.050
Sociaal domein	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	4.446-	4.691-	529	500	750
Neutrale mutaties in/tussen programma's	2.403	842	887	824	406
Totaal lasten	68.750	66.573	66.916	64.018	64.153

<i>BATEN (incl. onttrekkingen)</i>	2014	2015	2016	2017	2018
Stand gedrukte begroting 2014-2017	18.643	16.592	10.291	10.283	10.283
Goedgekeurde mutaties	-	-	-	-	-
Subtotaal	18.643	16.592	10.291	10.283	10.283
Voorjaarsnota	-	-	-	-	-
Financiële ontwikkelingen	-	-	-	-	-
Nieuw beleid	-	280-	280-	280-	280-
Sociaal domein	-	-	-	-	-
Reserves < 2,5 mln.. naar exploitatie	1.866-	5.492-	-	-	-
Neutrale mutaties in/tussen programma's	1.651	180	232	170	27
Totaal baten	18.428	11.000	10.243	10.173	10.030

NB.

Invulling nieuw beleid sport vanuit coalitie-akkoord 'Vertrouwen op Haagse kracht'

Coalitieakkoord nieuw beleidsgeld X 1.000 euro	incidenteel totaal 2015-2018	structureel			
		2015	2016	2017	2018
kunstgras (4 velden p/j); aanleg en onderhoud	8.000	100	200	300	400
breedtesport accommodaties, extra ondersteuning sportverenigingen		750	750	750	1000
geen huurverhoging sportaccommodaties		280	280	280	280
sportevenementen	1.400				
sport in de buurt/combinatie-functionarissen			2.300	2.300	2.300
sportvoorzieningen voor studenten (bekostigen via onderwijs)					
topsport	2.500	500	1.000	1.000	1.000

In bovenstaand overzicht staan alle bedragen die in het coalitie-akkoord als nieuw beleid zijn opgenomen. Hiervan zijn:

- de structurele bedragen ‘geen huurverhoging sportaccommodaties’, ‘sport in de buurt/combinatiefunctionarissen’ en ‘topsport’ ter dekking van voorheen incidenteel gefinancierd beleid.
- De extra incidentele en structurele uitgaven voor kunstgras dienen ter realisering van ambitie 3, te weten een evenwichtig en goed gespreid aanbod van kwalitatief goede, goed bereikbare, toegankelijke, efficiënt gebruikte en bij voorkeur multifunctionele sportvoorzieningen, die conform Haagse norm worden onderhouden.
- Het incidentele geld voor sportevenementen wordt ter beschikking gesteld in 4 tranches van € 350.000, die zullen worden toegevoegd aan het Olympisch Fonds en ingezet ter realisering van de ambities 6 en 7, te weten: 6. Minstens één internationaal topsportevenement per jaar, voor en van de hele stad; en ambitie 7. Topsport als impuls voor stad en breedtesport. Hierbij zal nadrukkelijk afstemming plaatsvinden tussen Sport, Economie/Evenementen en City-marketing.
- Het incidentele bedrag voor topsport van 2,5 miljoen € komt per 2016 beschikbaar en zal worden gebruikt ter realisering van de ambities 4 en 5, te weten: ambitie 4 Bouwen aan hoogwaardige en aansprekende topsportvoorzieningen, als iconen voor stad en sport; en ambitie 5. Doorgroeien naar een CTO-waardige topsportinfrastructuur.
- De structurele middelen voor breedtesportaccommodaties/extra ondersteuning sportverenigingen zullen breed ingezet worden voor het realiseren van de ambities 8 tot en met 13. Sportverenigingen moeten ondersteund worden in hun aanbod, voorzieningen en kader alsmede in de samenwerking met andere (sport)organisaties om de sportdeelname naar een hoger niveau tillen met name in de tien focuswijken.

Evaluaties

Wij monitoren de uitvoering van de beleidsnota zorgvuldig en en zullen zorgen voor een jaarlijkse tussenrapportage aan de raad en een eindevaluatie in 2018.